Sosyal Mucit Academic Review

Research Article / Araştırma Makalesi

Cited/Atıf: Özbilgin, M., Erbil, C., Şimşek Demirbağ, K., Demirbağ, O. ve Tanrıverdi, V. (2023). Afet yönetiminde sorumluluğun yeniden inşası: Deprem, sosyal dramalar, sosyal politikalar. *Sosyal Mucit Academic Review*, *4*(1), 71-112. doi: 10.54733/smar.1253256

Afet Yönetiminde Sorumluluğun Yeniden İnşası: Deprem, Sosyal Dramalar, Sosyal Politikalar

Mustafa Özbilgin[1] Cihat Erbil[2] Kübra Şimşek Demirbağ[3]
Orkun Demirbağ[4] Veysi Tanriverdi[5]

Received/ Başvuru: *20.02.2023* ***Accepted/ Kabul:*** *23.02.2023* ***Published/ Yayın:*** *31.03.2023*

Özet

Türkiye'nin güneydoğusunda 6 Şubat 2023'te, Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen iki büyük depremin etkileri ile yaşanan can ve mal kaybı ülkenin afet yönetimi çalışmalarının ve bu konudaki sosyal politikalarının geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Deprem sonrası sosyal politikalara sosyal dramaturji yaklaşımı ile baskın söylemler ve karşıt söylemler üzerinden baktığımız bu makalede, afet yönetimi konusunda çıkarımlar sunmaktayız. Araştırmanın amacı, sosyal politikalara yön veren yanlış ve yersiz söylemleri ortaya koymak ve delil temelli, etik ve kapsayıcı afet yönetimine yönelik sosyal politikaların oluşumuna yardım edecek bir analiz sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: afet yönetimi, sosyal politika, topyekûn sosyal hakikat, dramaturji, afet yardımı, Kahramanmaraş depremleri, 6 Şubat depremleri, deprem, Türkiye

[1] Prof. Dr., Brunel University London, Birleşik Krallık, mustafa.ozbilgin@brunel.ac.uk, Orcid: 0000-0002-8672-9534
[2] Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye, cihat.erbil@hbv.edu.tr, Orcid: 0000-0003-0474-7016
[3] Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Türkiye, kubrasimsek@gumushane.edu.tr, Orcid: 0000-0001-6404-3999
[4] Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Türkiye, orkundemirbag@gumushane.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9889-3406
[5] Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye, veysi.tanriverdi@beun.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8992-1321

Reorganisation of Responsibilities in Disaster Management: Earthquake, Social Dramas, Social Policies

Abstract

On February 6th, 2023, two major earthquakes occurred in the Pazarcık and Elbistan districts of Kahramanmaraş in southeastern Turkey. The loss of life and property due to the effects of the February 6th earthquakes demonstrates Turkey's need for inclusive disaster management and social policies. This study examines post-earthquake disaster management and social policies through narrative analysis. Using a social dramaturgy approach, we evaluate dominant- and counter-narratives to offer recommendations for inclusive, fair, and sustainable disaster management and social policies. We aim to identify misguided narratives that influence social policies and provide evidence-based, ethical, and inclusive analysis to help design disaster management and social policies.

Keywords: disaster management, social policy, total social fact, dramaturgy, disaster relief, Kahramanmaraş earthquakes, February 6th earthquakes, Turkey

EXTENDED ABSTRACT

Following Gramsci's famous adage of pessimism of the intellect and optimism of the will (Antonini, 2019), we question social policies of earthquake prevention and post-earthquake relief through three basic social dramas, and we discuss the transformations required to overcome these social dramas in this paper. One of the social dramas of the February 6th earthquakes is the loss of life and property. While the loss of life and property could have been prevented to a great extent, the second social drama has been the building amnesty and the relaxation of building regulations with neoliberal impulses, lawlessness, and lack of institutional control and regulations. Finally, individualised and financialized responsibility has led to inadequate practices as the third social drama of disaster management in Turkey.

The earthquakes of February 6th once again showed that disasters are total social facts (Mauss, 1925/2002). Disasters have individual, organisational, national, and even international effects, which are intertwined. Therefore, it is crucial to examine the effects of earthquakes as layered, relational, and holistic for inclusive, fair, and sustainable social policies and practices of disaster management. This study is an attempt to understand earthquakes as a total fact. However, we would like to note one limitation: As a total social fact, an earthquake is expected to trigger social movements that demand measures against future earthquakes and the development of the current system. However, we need to question to what extent this may happen in a country with a culture of fatalism, faith-based inertia, and limited scope for oppositional politics.

Based on our findings, we present some suggestions for inclusive, fair, and sustainable social policies and practices of disaster management. We have structured our suggestions as rings of responsibility similar to matryoshkas, and we think there is an international responsibility at the outside ring. We suggest that the inadequacy of the dominant narratives used in shaping earthquake-related social policies and that universal knowledge is more advanced than local knowledge in the detection and effective management of earthquakes and that more successful scientific approaches should be taken as examples for shaping disaster prevention and building reform in Turkey. The interconnectedness of international academic and policy circles with those in Turkey needs to be strengthened for this purpose.

The second layer of the circle of responsibility includes the state and public institutions. The state has enforcement and legitimation mechanisms in the prevention of disasters. Civil engineering, geology, architecture, and social sciences need to work together in shaping zoning laws and controls and be supported by state and public institutions. On the other hand, the state and public institutions should ensure the separation of powers of inspection units using scientific methods. Professional chambers of civil engineers and architects, inspection bodies, and scientific institutions should be able to make independent decisions on earthquake measures and building control without being subject to political manipulation. These decisions must be responsive and free from corruption. At this layer, it is necessary to reconstruct the state, the public, political parties, professional chambers, audit institutions, legal regulations, and

science-based, fair, and sustainable institutionalisation processes. Transformative leadership has come forth as a sensible managerial approach in disaster management (Bitmiş et al., 2018).. and inclusive leaders are also critical in disaster management. National and local coordination opportunities should be created for disaster management. For this purpose, professionally responsible persons should be trained in each region. Because, as in our suggestion, leadership and professional approach should involve actors from all social levels and segments in disaster management (Mannakkara et al., 2014).

In the second layer, we offer two more suggestions for ensuring information flow and preventing disinformation. During the February 6th earthquakes, the attempt of the political authority to block Twitter and TikTok and the slowing down of the internet due to political concerns, unfortunately, hindered the efforts of people to organise (Diken, 2023). Instead of blocking, media channels based on pluralist and democratic principles for disasters can be created to prevent disinformation in social media. A platform can be designed to provide accurate and impartial information to citizens by ensuring coordination during earthquakes. Kaufhold et al. (2019) state that the public opinion formed in social media after the disaster directs the authority's responses to the disaster. Therefore, sharing disinformation on social media can weaken the relief efforts' effectiveness. In order to overcome such vulnerabilities, independent press and media organs and regulators are needed, especially during periods of disaster relief.

The third layer depicts individual responsibility. We suggest raising individual awareness to protect humans and non-humans during earthquakes. Similarly, it is life enhancing and crucial to build competencies, such as cooperation and earthquake search and rescue, in schools and universities. Even if all institutions perform effectively in disasters, individual and local solidarity has an essential healing effect (Igwe et al., 2020). One of the other individual responsibilities is compassion, understanding, and an inclusive approach to reintegrating individuals from all diverse groups affected by the earthquake back into social and economic life.

1. GİRİŞ

Sosyal politikalar, bireylerin haklarını gözeterek gereksinimleri gidermek üzere devlet ve kamu kurumları tarafından yürütülmesi gereken bir dizi planı ve bu planlara bağlı eylemleri ifade etmektedir. Çağdaş sosyal politika anlayışı, insan haricindeki canlıları ve doğayı da kapsamaktadır. Hatta, yapay zekâ, robotlar ve diğer teknolojik tasarımların kullanım alanlarının genişlemesi ve çeşitlenmesi, sosyal politikaları insan-doğa-teknoloji ilişkisini gözeterek tasarlamayı gerektirmektedir (Özbilgin ve Erbil, 2023a). Sosyal politikalar, birbiri ile yarışan söylemler sonucunda, baskın söylemlerle şekillenerek ve bazen de baskın olmayan söylemlerle desteklenerek ortaya çıkmaktadır. Sosyal politikaları anlamak için çatışan, yarışan ve birbirini destekleyen söylemler arasındaki ilişkileri ve bu söylemlerle beslenen güç ilişkilerini anlamak gerekmektedir. Birbiriyle yarışan söylemler politik, sosyal ve ekonomik güç ilişkilerini meşrulaştırmak için kullanılır ve bu güç ilişkilerinin anlaşılmasına yardımcı olabilirler (Greenhalgh vd., 2021). Afetler ve salgınlar sosyal politika ve söylemlerin odağındaki sosyal dramalardır (Greenhalgh vd., 2022). Afetler, Marcel Mauss'un (1925/2002) deyimiyle topyekûn sosyal hakikatlerdir (total social fact). Yani hayatın tüm alanlarını, tüm sosyal kurum, değer, süreç ve sonuçları etkilerler (Chanlat, 2020). Topyekûn sosyal hakikatleri, birbirine bağlı sosyal sistemlere bakarak anlamak mümkündür. Bu çalışmada, Türkiye'nin ondan fazla ilini büyük oranda etkileyen 6 Şubat depremlerini topyekûn bir sosyal hakikat olarak göz önünde bulundurmaktayız. Bunun için üç baskın ve üç karşıt söylemin ortaya çıkışını ve kullanımlarını açıklamakta ve bu söylemlerle şekillenen sosyal dramaları kapsayıcı, adil ve sürdürülebilir sosyal politika gereksinimleri eşliğinde değerlendirmekteyiz. Bu değerlendirmenin temel amacı, sosyal politikaların arkasındaki sorumluluk zinciri ve sorumluluk dağılımını sosyal dramalar içeren deprem felaketi üzerinden sorgulamak ve çözüm önerileri sunmaktır. Seçtiğimiz üç baskın söylem, deprem sonrası yürütülen sosyal politikaları belirlemektedir: (1a) deprem doğal afettir, (1b) depremle ölümler takdiriilahidir ve (2a) deprem herkesi aynı oranda etkiler. Bu söylemlere karşı geliştirilen üç karşıt söylem de alternatif sosyal politikalara temel oluşturacak niteliktedir: (2b) depremlerin can ve mal kaybına neden olması engellenebilir, (3a) depremlerden kaynaklanan kayıpları önlemek devletin ve kamunun sorumluluğudur ve (3b) deprem her kesimi farklı şekillerde etkiler.

Bu araştırmada politik, ekonomik ve sosyal gücü elinde bulunduran kesimlerin baskın söylemleri kullanarak sorumluluğu devletten tanrıya, devlet harici kurum ve bireylere yüklemeye yeltendiğini görmekteyiz. Bu bulgumuzu açıklamak için baskın söylemler ile karşıt söylemler arasındaki çatışmayı, dengeli bir ilişki kurma ihtiyacının ötesinde, güç çatışması olarak irdelemekteyiz. Hegemonyanın elindeki propaganda aygıtı ile servis edilen baskın söylemler, sorumluluğun kamu zararına inşasına neden olduğundan dolayı, sosyal politika ve uygulamaların kapsayıcı, adil, delil temelli ve sürdürülebilir hale getirilmesi için hegemonik sistemden çok paydaşlı, muhalefeti ve disiplinler arası bilimi kapsayan bir yaklaşıma (Özbilgin ve Erbil, 2019; Özbilgin vd., 2022) geçilmesi gerektiğini öngörmekteyiz. Seçtiğimiz üç baskın söylem çerçevesinde gerçekleşen sosyal politikaların deprem öncesindeki, sırasındaki ve sonrasındaki etkilerini ise üç temel sosyal drama olarak sunmaktayız: (a) can ve mal kaybı, (b)

kanunsuzluk, kurumsuzluk ve yolsuzluk ve (c) sorumluluğun bireyselleşmesi ve finansallaşması. Bu üç sosyal dramadan hareketle, 'Karşıt söylemler dikkate alınsaydı, nasıl bir sosyal politika şekillenirdi?' sorusuna yanıt aramaktayız. Zira, sosyal politikaların baskın söylemlerle şekillendirilmesi popülist, delilsiz ve uygunsuz sosyal politikaların oluşmasına neden olmaktadır. Muhalif, kesimler arası görüşler ve disiplinler arası delillerle beslenecek sosyal politikaların, baskın söylemlerle beslenen sosyal politikaların mevcut körlük ve hatalarını içermeyeceğini iddia etmekteyiz.

Türkiye'de depremleri toplumsal dönüşüm ve öncesini dikkate alarak değerlendirdiğimiz bağlam bölümünde, ülkedeki baskın söylemlerin tarihsel gelişiminin dinamiklerini ele almaktayız. Bu baskın söylemlerin politik ideolojinin aracı haline gelmesini değerlendirmekteyiz. Depreme yönelik sosyal politikaları tarihsel güç ilişkilerine oturttuğumuz bağlamın ardından, dramaturji yöntemini (Mroz vd., 2021) tanıtmakta, baskın ve karşıt söylemleri açıklamakta ve sosyal dramaları ele almaktayız. Ayrıca, sosyal dramalar çerçevesinde, sosyal politikaların baskın söylemler yerine karşıt söylemler ile beslenmesinin önemine değiniyoruz. Bu kapsamda sorumluluğun yeniden inşa edilmesine yardımcı olacağına inandığımız, birbiriyle ilişkili olarak, üç düzeyde (uluslararası, devlet ve kamu, bireysel) çözüm önerileri sunuyoruz.

2. BAĞLAM: TÜRKİYE'DE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM VE DEPREM

Türkiye'nin yüzde 42'si birinci ve yüzde 24'ü ikinci dereceden deprem alanıdır (Sönmez, 2011). Ülkenin depremselliğine dair Cumhuriyet dönemi öncesi sağlıklı kayıtlara erişmek mümkün olmasa da 1489'da, 1509'da, 1719'da, 1766'da ve 1894'te İstanbul'da (Ürekli, 2010), 1822'de Antakya'da, 1874'te Elazığ'da ve 1893'te Malatya'da (Ambraseys, 1989) Osmanlı nüfusunu etkileyen şiddetli depremlerin yaşandığını bilmekteyiz. 1939 Erzincan, 1976 Van (Çaldıran), 1999 Gölcük, 1999 Düzce, 2011 Van ve 2023 Kahramanmaraş depremleri (bu kısımdan itibaren '6 Şubat depremleri' olarak anacağız), Cumhuriyet tarihinin en şiddetli afetleri arasına kaydedilmiştir (Peker ve Şanlı, 2020). 2020 yılı itibarıyla, kayıtlara geçen deprem kaynaklı ölüm sayısı 145 bin civarındadır. Depremlerden sonra 850 bine yakın bina ise kullanılamaz hale gelmiştir (Şenol, 2020). Türkiye'de 1999 Gölcük depreminden sonra en az 25 bin (Südaş, 2004) ve 2011 Van depreminden sonra 72 binden fazla kişi başka şehirlere göç etmek durumunda kalmıştır (CNNTürk, 2014).

Deprem Türkiye tarihinin her zaman bir parçasıyken depreme karşı geliştirilen sosyal politikalar zamanla dönüşüm sergilemiştir. Biz bu dönüşümü (1) Cumhuriyetin ilk dönemlerinde deprem ile mücadele altyapısının oluşturulması ve (2) muhafazakârlaşma ve neoliberalleşme neticesinde afetle mücadelenin kadere ve kanunsuzluğa terk edilmesi olarak iki temel tarihsel dilime ayırmaktayız. Birinci dilimde Cumhuriyetin ilanı sonrası deprem tespit çalışmaları için rasathanelerin kurulması (Dizer, 1983), inşaat mühendisleri ve mimarlar odalarının depreme dayanıklı yapı ve şehir planlama konusunda yetkilendirilmesi gibi süreçler bulunmaktadır (Özdemir, 2005; Gökdül ve Yaman, 2020). Ekonomik liberalleşmeye eğilimin

olduğu Demokrat Parti iktidarı dönemi ve pazar ekonomisine geçilen ve iç göçün tavan yaptığı 1980'ler itibarıyla, çarpık yapılaşmanın, gecekondulaşmanın ve inşaat sektöründe yolsuzlukların başladığı görülmektedir (Arlı, 2005). Turgut Özal önderliğinde Türkiye'ye gelen neoliberal politikalar ve Özal'ın kendi sözleriyle 'benim memurum işini bilir' yaklaşımı sosyal politikalarda radikal değişimlere ve kamu yönetiminde rüşvet ve yolsuzluklarla vuku bulan dönüşümlere yol açmıştır (Özbilgin vd., 2022). Neoliberal iktisadi perspektifin piyasa odaklı reform girişimleri ile eski araçların yıkımı, metalaşma ve sermayenin egemenliğinin yeni bir sosyal sınıf yaratma biçiminde belirginleştirdiği ideoloji (Brenner ve Theodore, 2002), kent alanının metalaşmasına neden olarak ekonomik daralmayı bertaraf etmenin önemli bir aracı haline gelmiştir. Ancak ekonomik daralmanın önüne geçilmesi, sosyal çözülmeyi ve sosyal politikaların erimesini de beraberinde getirmiştir. Neoliberal politikalar, pazarı görünür ve güçlü kılarken devletin sosyal sorumluluğunu kurum ve bireylere yüklemiştir. Polanyi'nin (1944/2001) öngördüğü gibi Türkiye'de de pazara çıkan kamu yararı değerlerinde çürüme ve değer kaybı yaşanmıştır.

1999 yılında, Türkiye tarihinin en büyük depremlerinden ikisi meydana gelmiştir. Bunlardan ilki, Ağustos ayında, merkez üssü Gölcük olan 7.4 büyüklüğündeki depremdir. Gölcük depreminde, 18 binin üzerinde can kaybı kaydedilmiştir ve yüksek oranda mal kaybı yaşanmıştır. İkinci deprem, Kasım ayında, Düzce'de meydana gelmiştir. Kayıtlara göre Düzce depreminde 900'e yakın kişi yaşamını yitirmiştir (Munir vd., 2004). Dönemin hükûmeti, Gölcük ve Düzce depremlerinin ardından, bir dizi sosyal politika girişimlerinde bulunmuştur. Bina deprem yönetmeliği güncellenmiş, depremlerle daha da daralan kamu ekonomik kaynaklarını desteklemek üzere, kamuoyunca 'deprem vergisi' olarak bilinen özel iletişim vergisi getirilmiş ve zorunlu deprem sigortası (DASK) öngörülmüştür (Hayrullahoğlu, 2022). Art arda meydana gelen iki büyük depremle birlikte, krizde olan Türkiye ekonomisi, daha büyük bir daralmanın içine girmiş ve bu durum, o sırada muhalefette olan ve iktidarın afet yönetim politikalarını karşıt söylemlerle eleştiren Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara gelmesine zemin hazırlamıştır (Akarca ve Tansel, 2016; Dilmaç, 2016). 2002'de iktidara gelen AKP ise piyasa merkezli iktisadi politikalar izlemiş ve muhalefetteyken kullandığı karşıt söylemleri terk etmiştir. AKP iktidarı sürecinde, baskın söylemleri araçsallaştırma ve fırsatçılık eğilimi giderek artmıştır (Yalvaç ve Joseph, 2019). Bu süreçte, özelleştirme, finansallaştırma ve büyüme motivasyonları ile ekonomik ve sosyal sistemler dönüştürülmüştür (Bora, 2011). İnşaat sektörü bu dönüşümün önemli araçlarından biri olmuştur (Bora, 2016). AKP döneminde ivmelenen muhafazakâr ve neoliberal dönüşüm, kamu kurumlarını da içine almıştır. Kentleşme, inşaat odaklı bir rant ilişkisine indirgenirken; Türkiye politikalarında insan-doğa-teknoloji ilişkisi tarihsel olarak ihmal edilmiştir (Yeşilbağ, 2016). Bu dönemde, depremlerin etkilerini yönetmeye dair politikalar, büyüyen inşaat sektörünün detayı olarak kalmıştır. Öte yandan, depremlerin ve diğer afetlerin yönetimi için benimsenen sosyal politikalar, afetlerden etkilenecek nüfusu, barınma sorunlarını ve ekonomik kayıpları tahmin etmekten öteye geçmeyen plan ve raporlara dayanan kısıtlı önlemleri içermektedir. AKP döneminde afet yönetimi ile ilgili üç temel erime gerçekleşmiştir. Bunlardan biri, ülkenin

deprem yönetimini fonlamak amacıyla toplandığı ifade edilen verginin, deprem harici alanlarda kullanılmasıdır. İkinci erime, AKP iktidarının ikinci on yılındaki aşırı merkezileşme eğiliminden dolayı, afet yönetimi ile ilgili kamu kurumlarının AFAD'ın altında birleştirilmesi ve yereldeki örgütlenmenin zayıflatılmasıdır. Üçüncüsü ise, afetin etkilerini yönetecek bütüncül bir yaklaşım yerine, güvenli olmayan ve denetlenmemiş yapılara 'imar affı' gibi seçim propagandası haline getirilen uygulamalarla kullanım izinlerinin verilmiş olmasıdır (Kıray, 2003; Akalın, 2018; Kasparoğlu ve Suri, 2019).

6 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş'ta art arda meydana gelen ve çok sayıda ili etkileyen iki depremdeki can ve mal kaybı, Türkiye'de delil temelli, etik ve kapsayıcı afet yönetimine yönelik sosyal politikaların tasarlanması ve uygulanmasının gerekliliğini bir kez daha göstermiştir. 7.8 ve 7.6 şiddetindeki 6 Şubat depremleri, Türkiye'nin 11 ilindeki 13,5 milyon insanı doğrudan etkilemiştir. Suriye de 6 Şubat depremlerinin yıkıcı etkilerine maruz kalmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (2023), her iki ülkede 26 milyon kişinin insani yardıma gereksinim duyduğunu öngörmektedir. 21 Şubat 2023 itibarıyla Türkiye'de 42 binin üzerinde can kaybı olduğu kaydedilmiştir (AFAD, 2023); 118 bin bina ise kullanılamayacak hale gelmiştir (NTV, 2023). Depremlerin, yarattığı can ve mal kayıplarının yanı sıra, insanlar, diğer canlılar ve doğa üstünde, ilk anda kendini gösteren ya da zamanla ortaya çıkması beklenen, uzun süre etkisini yitirmeyecek olumsuz sonuçları da söz konusudur. İnsanların (Sansür, 2023) ve hayvanların (Blust, 2023) aşırı soğuktan dolayı yaşamını yitirmesi, sağlık koşullarına uygun ortamlara erişimdeki güçlükten kaynaklanan salgın hastalıklar (TTB, 2023), barınma ve güvenlik imkânlarının kısıtlılığı nedeniyle gasp edilme ya da şiddete uğrama ihtimali (Bayraktar, 2023) bunlardan bazılarıdır. Dahası, hayatta kalan yerel halkın zorunlu olarak başka şehirlere göç etmesi (Canpolat, 2023), geçim kaynaklarından mahrum kalan bireylerin ekonomik olarak kırılganlaşması (Demirbaş ve Aydın, 2020) gibi sebeplerle 2023 Şubat depreminin başka etkileri de olacaktır. Türkiye'nin çok kültürlü şehirlerinin depremin etki alanında kalması, bireylerin sosyal ve kültürel ortamlarından ve bağlarından mahrum kalmasına neden olmuştur. Bu anlamda, 6 Şubat depremleri, insan-doğa-teknoloji üçgenindeki çeşitliliğin üstünde de olumsuz etkiler yaratmıştır. Çeşitliliğin uğradığı hasara sosyal dramalar içerisinde özel bir bölüm ayırdık. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği de bu depremlerden etkilenmiştir. 6 Şubat depremleri, etki alanı, boyutları ve zamanı ile, topyekûn bir sosyal hakikat tartışması yapmamızı gerektirmektedir. Evrensel anlamda bilimsel, teknolojik ve anlayış olarak ilerleme kaydedilmiş olsa da Türkiye'nin toplumsal dönüşümünün bu ilerlemelere uyumlu olmadığını görmekteyiz. Türkiye halen afetleri yönetme konusunda gelişime ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin kapsayıcı, adil, delil temelli ve sürdürülebilir afet yönetimine ve sosyal politikalara ihtiyacı vardır.

3. YÖNTEM

Dramaturji sosyolojinin alt dalı olan suç bilimi alanında sıkça kullanılan bir sosyal bilim yöntemidir (Burke, 1969). Nerede, ne zaman, kimler, neden, kimin için, ne yaptı ve ne oldu gibi temel soruları sorarak söylem ve uygulamaların arkasındaki güç ve sorumluluk ilişkilerini

sorgulamaya, nedenselliği ve motivasyonu açıklamaya yarayan bir yöntem olan dramaturji, eleştirel gerçekçi sosyal bilim yöntemleri arasında sayılmaktadır. Dramaturji yöntemini kullanarak derlediğimiz deprem haberleri, sosyal politika dokümanları ve uygulamalarını baskın söylem, karşıt söylem ve bunların ışığında ortaya çıkan sosyal dramalar üzerinden değerlendirmekteyiz. Benzer bir dramaturji yöntemi Greenhalgh vd. (2022) tarafından Covid-19 söylem ve uygulamalarını irdelemek ve Britanya'da yanlış sağlık politikalarının oluşumunu gözler önüne sermek için kullanılmıştır.

Sosyal bilimler yaşanan krizleri ya da geniş çaplı ve ani olayları gecikmeli olarak analiz etmek veya beklentilere zamanlı yanıtlar vermemesi ile eleştirilmektedir (Munir, 2020). Bu makale, sosyal bilimlerin sosyal dramalara yavaş öneri getirmesi sorununu aşmak amacıyla oluşturulan bir araştırmacı grubuyla yazılmıştır. Sosyal medya üzerinden "deprem ve sosyal politikalar üzerine bir yazı yazalım" çağrısına yanıt veren araştırmacıların dahil olduğu bu çalışmada kaynakların taranması, analizlerin yapılması, söylemler ve karşıt söylemlerin belirlenmesi, alanlar arası güç ilişkilerinin ve bunların sonucunda ortaya çıkan sosyal dramaların tespiti ve delillendirilmesi süreçleri tüm yazarların ortak katılımıyla yürütülmüştür. Çalışmada sırayla temel kaynaklardan afet çalışmaları üzerine söylem taranmış, ulusal medya kaynaklarındaki deprem söylemlerinden baskın ve karşıt söylemler tespit edilmiş ve baskın ve karşıt söylemlerin gölgesinde ortaya çıkan sosyal dramalar belirlenmiştir. Tüm süreçler, yazarların ayrı ayrı yaptığı değerlendirmeler bir araya getirilip temel temalar ve alt temalar belirlenerek yürütülmüştür (Hamel vd., 2021). Bu çalışmada, tıp alanında sıkça kullanılan hızlı tarama (rapid review) yöntemi benimsenmiştir (Tricco vd., 2015). Hızlı tarama, ani ya da kitlesel etkileri olan olayları, zamanlı olarak anlamak için elverişlidir (Barello vd, 2020). Hızlı tarama ile deprem ve sosyal politika alanındaki yaklaşımlarla baskın söylemlerin hegemonik gücünü sorgulamakta ve karşıt söylemlerin önemine değinerek sosyal politikaların yeniden inşası için öneriler sunmaktayız.

4.1.A. Baskın Söylem 1: Depremler Doğal Afettir

İnsanların, doğanın hakimi olduğu ve insansı tasarımlarla doğayla kurduğu çıkar ilişkisini sürdürebileceği yanılgısı (Özbilgin ve Erbil, 2021a), afetlerin 'doğal' yani doğadan gelen, önlenemez olaylar olduğuna ilişkin bir söylem geliştirmeye neden olmuştur. Tüm canlıların kendilerine has varoluş biçimlerinin ve sınırlı muhakeme (Simon, 1972) kapasitelerinin olduğu gerçeğini yok sayan insanın doğaya hakimiyeti varsayımı, insanların teknolojik ve altyapısal olarak yönetemediği güçlükleri 'doğal' görmesine sebep olmaktadır (Özbilgin, 2023). 'Doğal' afet tanımı, bu anlamda, insanların doğanın hakimi olduğu varsayımını meşrulaştırma çabası içermektedir. Bu tanımlama, depremlerde devletin can ve mal kaybını önleme sorumluluğunu azaltmakta, insan-doğa ilişkisini afet sonrası çaresizliğe dayalı şekilde kurgulayıp yardım sürecine odaklanmayı teşvik etmektedir. Bu bakış açısı ile afet doğaldır ve etkisi engellenemez. Dolayısıyla devletin ve sosyal politikaların sorumluluğu afet sonrası seferberlik ilan etmekle sınırlı kalmaktadır.

Yeryüzü hareketleri ile açığa çıkan depremlerin insan tasarımları üstünde yarattığı hasarlar da 'doğal' afet olarak anılmaktadır. Afet sonrası hasarların büyüklüğü ile orantılı olarak depremlerin 'doğal' bir afet olduğu söylemi baskınlaşmaktadır. Afet yönetimlerinin politik sorumluluklar taşıması, afetlerin doğal olduğu söyleminin politika yapıcılar ve kamu otoritesinin paydaşlarınca benimsendiğine ve yaygınlaştırıldığına işaret etmektedir. Sosyal politika çalışmaları da bu söylemi sahiplenmektedir. Hem bahsettiğimiz yanılgılara hem de yaygın politik söylemlere tabi olmuş afet yönetimi alanındaki ana akım söylemler afetleri doğal görme eğilimindedir. Afet yönetimi içindeki baskın söylemler ana akım çalışmaların eğilimini kanıtlar niteliktedir. Çalışmalarda, afet yönetimine yönelik baskın söylemlerin, iki temel yöneliminin olduğu görülmektedir (Choudhury ve Emdad Haque, 2018). Bunlardan biri, afet sonrasındaki olumsuzluklara verilecek yanıtların iyileştirilmesi için sosyal politikalarda değişiklikler yapmakla ilgilidir. Söylemlerin diğer bir kısmı ise, afetten etkilenen nüfusun gereksinimlerinin karşılanmasına odaklıdır. Anlaşılacağı üzere, söylemler, afetlerin ve etkilerinin öngörülebilir olduğu ve afet yönetiminin, afet öncesi süreçleri de içermesi gerektiği gerçeğinden uzaktır. 'Deprem doğal afettir' baskın söylemini araçsallaştıran politika yapıcılar ve araştırmacılar, insanların doğa ile olan ilişkisini gözden geçirmesi gerekliliği ile ilgilenmemektedirler.

6 Şubat depremlerinden sonra da benzer söylemlere şahit olduk. Kitle iletişim araçları, politikacılar ve akademisyenler, depremlerin sonuçlarının yönetim biçimi ile ilgili düşünce ve söylemler açısından ayrışmış olsalar da felaketin 'doğal' olduğu konusunda mutabık olduklarını bir kez daha göstermişlerdir. "Böylesi büyük bir felakete hazırlıklı olabilmek mümkün değildir" (Cumhuriyet, 2023a), depremlerin 'doğal' ve bu nedenle önlenemez olduğu varsayımını sembolize eden söylemlerden en fazla öne çıkanı olmuştur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2023) tarafından depremlerden dört gün sonra yapılan açıklamada, depremden etkilenen coğrafya 'doğal afet bölgesi' olarak tanımlanmıştır. Açıklamanın ilk cümlesinde yaşanan felaketin ana sorumlusu deprem olarak takdim edilmektedir:

> *06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta art arda meydana gelen ve bölgedeki 10 ilimize büyük hasarlar veren depremler vatandaşlarımızı ve çalışma hayatını olumsuz etkilemiştir.*

Oysa tarihsel deneyimler, felakete depremlerin değil, insanın doğa ve teknoloji ile ilişki kurma biçimlerinin yol açtığını göstermektedir (Yousuf vd., 2020). Bunu karşıt söylem olarak aşağıda değerlendirmekteyiz.

4.1.B. Karşıt Söylem 1: Depremlerin Can ve Mal Kaybına Neden Olması Engellenebilir

Deprem alanındaki bilimsel çalışmalar incelendiğinde baskın söyleme karşıt nitelikte bir söylem ortaya çıkmaktadır. Özellikle jeoloji, inşaat mühendisliği, mimarlık ve sosyal bilimlerin delil temelli karşıt söylemleri, depremlerdeki can ve mal kaybının önlenebileceğini vurgulamaktadır (Xu vd., 2021). Deprem bölgesindeki diğer ülkelerde aynı şiddetteki depremlerin aynı seviyede can ve mal kaybına neden olmadığı aşikârdır. Örneğin, oldukça

şiddetli depremleri can ve mal kaybı olmadan atlatan Japonya'nın Fukuşima şehrinde 13 Şubat 2021 tarihinde yaşanan 7.3 şiddetindeki depremde can kaybı olmamıştır (Independent Türkçe, 2021a). Hatta 6 Şubat depremlerinde de şehir merkezindeki binalardan bir kısmı hasar almazken, bir kısmının enkaza dönüşmesi, deprem sonrası oluşan can ve mal kayıplarının yetersiz, tedbirsiz ya da kontrolsüz tasarımlardan ve bütüncül ve tutarlı sosyal politikaların bulunmamasından kaynaklandığının göstergesidir. 6 Şubat depremlerinde Adıyaman Belediye Başkanlığı binası yıkılırken, Komagene Kültür Merkezi'nin hasar almaması 'depremlerin can ve mal kaybına neden olması engellenebilir' karşıt söylemini destekleyen bir örnektir (Özdemir vd., 2023).

1999 ve 2023 yıllarında meydana gelen depremlerin etki merkezlerinde olmalarına rağmen tek bir binanın dahi yıkılmadığı iki ilçe, Tavşancıl/İzmit ve Erzin/Hatay, 'depremlerde can ve mal kaybının engellenebilir olduğu' karşıt söylemine örnek oluşturmaktadır. Bu iki ilçe örneği bütüncül, delil temelli ve yolsuzluğa yenilmemiş sosyal politikalarla afet önleme mekanizmalarının yaygınlaştırılabileceğini göstermektedir (BBC News Türkçe, 2022; 2023). Dönemin Tavşancıl Belediye Başkanı Salih Gün'ün 1999 Gölcük depreminin sonrasındaki ifadeleri ve Erzin Belediye Başkanı Ökkeş Elmasoğlu'nun 6 Şubat depremlerinin ardından dile getirdiği görüşler, 'depremlerin doğal afet olduğu' baskın söyleminin karşıtıdır. İki başkanın söylemlerindeki ortak nokta, kurumsuzluk, hukuksuzluk ve rantçı yaklaşımlara karşı dirençli tutumlarıdır:

> *Üniversite, beldemize deprem bölgesi raporu verdi. En çok üç katlı binalara ruhsat vermemizi önerdi. Bu raporu harfiyen uygulamak bizim için bir zorunluluktu. Raporları dikkate alarak beldede kayalık ve yüksek kesimlerde üç, diğer yerlere iki katlı binalara ruhsat verdik. İmar planımızı kimsenin hatırı için bozmadık (Gün, 1999).*

> *Birincisi kendi adıma, benim dönemimle ilgili söyleyeyim; herhangi bir şekilde kaçak yapıya müsaade etmedim. Bazen de kızdılar bir belediye başkanı olarak bana 'Senden başka memlekette doğru adam yok mu' dediler (Elmasoğlu, 2023).*

Bilim temelli karşıt söyleme paralel şekilde afete yönelik sosyal politikaların geliştirilmesiyle can ve mal kaybının engelleneceği aşikârdır.

4.2.A. Baskın Söylem 2: Depremle Ölümler Takdiriilahidir

Afet sonrası kullanılan inanç temelli söylemler, halkı, afetin kontrol edilemez, yazgısal bir oluşum olduğuna ikna etmeyi amaçlamaktadır. Halkın bu tür inanç temelli baskın söylemleri kabul etmesinin ve benimsemesinin nedeni, bireylerin belirsizlikle mücadele etme, yaşadıkları felaketi kabul etme ve kabulle acılarını hafifletme isteğidir (Huda vd., 2019). Zorunluluk ve olasılığın diyalektik ilişkisine alan açan inanç temelli umut, bir hedefe ulaşma olasılığı düşükken ortaya çıkmaktadır. Çünkü, görünürde çıkar yol olmaması ile her şeyin başka türlü olabileceği konusunda ısrarcı asi ruh arasındaki çelişkiyi yumuşatacak ve umutsuz durumlarda

da umut edebilmeye yarayacak bir inanç sistemine ihtiyaç vardır (Averill ve Sundararajan, 2005; Jebbar, 2022). İnanç temelli umut, belirsizlikler ve haksızlıklar karşısında ihlal edilen hakları savunmak yerine, bireylerin hayatın ilerleyen aşamalarında ya da yaşamdan sonra hak ettiklerini elde edeceği düşüncesini ifade etmektedir. İnanç, Türkiye gibi ülkelerde, bireylerin umutsuzluk karşısında geliştirdiği dayanıklılığın (resilience) da kaynağıdır. 'Depremle ölümler takdiriilahidir' baskın söylemi, olaylara müdahalede yetersiz kalan bireylerin; kurumsuzluk, hukuksuzluk ve eşitsizlik mekanizmalarını ve politikalarını sorgulamak yerine, benimsedikleri inanç temelli dayanıklılığı sembolize etmektedir. Bu anlamda, otorite, kendi yetersizliğini gizlemek için inanç temelli söylemleri araçsallaştırmaktadır ve çıkarlarına uygun politikalar ve aksiyonlar olarak fırsata dönüştürmektedir (Babacan, 2021). Bu tür söylemler, kapsayıcı sosyal politikaların tasarlanması bir yana dursun, sosyal politikaların toplumsal bir talep olarak seslendirilmesini de engellemektedir.

6 Şubat depremlerinden hemen sonra, kurumları temsil eden yöneticiler ve sistem içindeki hakim görüşü temsil eden taraflarca inanç temelli dayanıklılığı harekete geçirmeye çalışan söylemlerin geliştirildiğini görmekteyiz. Örneğin, deprem sonrası manevi hasarın ve psikolojik travmanın hafifletilmesi için kamu kurumlarınca başlatılan koordinasyonda, psikologlar ve psikiyatristlerin rolleri indirgenmiştir (Uyar, 2023). Bu durumda kaderci bir söylemin psikolojik ve psikiyatrik uygulamaları bastırması ve değersizleştirmesi kaçınılmazdır. Türkiye yakın tarihinde yaşanan felaketler için, bireylerden gelmesi muhtemel itirazları önlemek amacıyla kullanılan baskın kaderci söylemlere verilecek örneklerden biri, 2014 yılında Manisa'da meydana gelen, 'Soma Faciası' olarak bilinen ve 301 işçinin hayatına mal olan maden kazasından sonra 'madenciliğin fıtratında ölüm olduğu'nun dile getirilmesidir (Habertürk, 2014). Benzer şekilde, 2021'de, Karadeniz Bölgesi'nde yaşanan sel felaketinin uhrevi 'büyük bir imtihan' olduğu ifade edilmiştir (Independent Türkçe, 2021b).

6 Şubat depremleri sonrasında geliştirilen inanç temelli söylemlerden en fazla konuşulanı 'kader planı' söylemi olmuştur (t24, 2023a). Depremin en çok etkilediği 11 ilden biri olan Gaziantep'in belediye başkanı Fatma Şahin'in 'her şerde bir hayır vardır' ifadesi de bu kapsamda öne çıkan bir diğer söylemdir (Gazete Duvar, 2023a). Medyada, 'deprem gibi doğal afetler neden İslam ülkelerinde oluyor' gibi içeriklerle sunulan, afetlerin etkilerinin önlenemez olduğu, tanrının insanların imanını sınadığı, afetler nedeniyle kalkışmanın ve isyanın tanrıya karşı gelmek olduğu ve bu dünyada çekilen acıların öteki dünyada inananları huzura erdireceği gibi telkinlerde bulunan yazılar yer almıştır. 1999 Gölcük depreminde (Anadolu Ajansı, 2018) olduğu gibi, 6 Şubat depremlerinde hayatını kaybeden insanların 'şehit' olarak anılmasını (Hürriyet, 2023a) da bu kapsamda değerlendirebiliriz. İnanç temelli dayanıklılık söylemleri, yalnızca deprem sonrasında yaşanan can kayıpları ve diğer olumsuz etkiler karşısında kendini göstermemiştir. Enkazlardan bireysel, örgütsel ya da kurumsal girişimlerle sağ olarak kurtarılan insanlar ve hayvanlar için kullanılan ve medya kuruluşlarınca servis edilen 'mucize' ve 'umut oldu' söylemleri (örneğin, Oda TV, 2023a; Yeşil Gazete, 2023), 'takdiriilahi' söylemini destekler niteliktedir.

Kurumsuz, hukuksuz, plansız, rantçı, çıkarcı ve bilim dışı uygulamalar nedeni ile oluşan enkazlar ve enkazların altında ölenleri ya da mahsur kalanları sorgulamayan baskın kaderci söyleme karşıt geliştirilen sorumluluk söylemlerini aşağıda açıklamaktayız.

4.2.B. Karşıt Söylem 2: Depremlerden Kaynaklanan Kayıpları Önlemek Devletin ve Kamunun Sorumluluğudur

Depremlerin tam olarak ne zaman gerçekleşeceğini tahmin etmek hâlâ mümkün olmasa da depremlerin büyüklüğüne ve gerçekleşebileceği zaman aralığına ilişkin öngörüler sunulabildiğine ve depremlerin etkilerinin engellenmesinin afetlerin etkin yönetimine bağlı olduğuna yönelik karşıt söylemler geliştirilmiştir. Gerekli tedbirler alınabilmekte ve depremin etkileri nedeniyle yaşanan mal ve can kayıplarının önüne geçilebilmektedir. Bu anlamda demokratik devletler, halkın kendilerine verdiği yetkiyi kullanarak, karar verme, düzenleme ve denetleme mekanizmaları ve vergilendirme araçlarıyla topluma fayda sağlamak üzere işleyen bir organizasyon olarak sosyal politikalar yaratıp söz konusu tedbirleri almakla yükümlüdür (Skocpol ve Amenta, 1986). Kayıpları önlemede etkin ülkelerde afet yönetimi konusunda sosyal politikalar oluşturma sorumluluğu tanrıda değil, devlet ve kamu kurumlarındadır. Ne var ki, Türkiye, bilim insanlarının depreme karşı önlem almaya yönelik çağrılarının kamu yönetiminde tarihsel olarak karşılık bulmadığı ülkeler arasındadır. Örneğin, Biricik ve Korkmaz'ın (2013: 77) Kahramanmaraş bölgesine yönelik on yıl önceki ifadeleri, devlet ve kamu kurumlarını sorumluluğa davet eden çağrılardan biridir:

> *Söz konusu bölge bir kez hareketlenirse yapacağı olumsuz etkiler, hafızalardan kolay kolay silinmez. Bu hareketlenme, ya da benzer koşulların tekrar oluşması, belki de yüzyıllar sürebilir. Bu sebepledir ki, yöre halkının gerek devlet ve gerekse yerel yönetimlerce aydınlatılması, yönlendirilmesi bir insanlık borcudur.*

Bireylerin, bilgiye ya da bilgiyi analiz etme becerisi kazandıran kurumlara erişimlerinin kısıtlı olması, kendi yaşam planlarındaki belirsizlikleri ilahi adalet olarak görmelerine neden olmaktadır. Bu tür eğitim sorunlarına ek olarak, kurumsal yönetim mekanizmalarının işlemediği, hak temelli yasal düzenlemelerin bulunmadığı ülkelerde, inanç sistemleri hem bireysel hem de kamusal alanı domine eden bir güç haline gelmektedir. Erbil ve Özbilgin (2023), kurumsal düzenlemelerden mahrum, adil olmayan ölçütlerle işleyen piyasa koşullarının norm haline geldiği, sağ-popülizmin ve muhafazakâr değerlerin yaygın olduğu Türkiye gibi ülkelerde, bireylerin korkuyla ya da inanç temelli umutla sessizleştiğini ortaya koymaktadır. Türkiye'de dışlanan karşıt söylemlerin değerlendirilmeye alınmasının önemli sosyal faydaları olacaktır. Örneğin, kamu tüzel kişileri ve ilgili kurumlar da etki alanı geniş ve yıkıcı olan 6 Şubat depremlerinin geleceğini öngörmüşlerdir. Kahramanmaraş Valiliği ve AFAD tarafından yayımlanan planda (İl Afet Risk Azaltma Planı [İRAP], 2020), bölgenin birinci derece deprem bölgesinde bulunması ve diriliğini koruyan fayların etkisi altında olması, yerleşim yerlerinin zayıf zeminler üzerinde kurulması, ilin güneyinde karşılaşıp kollara ayrılarak büklüm yapan fayların 200 yıllık bir enerji biriktirmesi ve fayların yer değiştirmeyen segmentlerinin il

yakınında yer alması gibi sebeplerle Kahramanmaraş'ta en büyük etkiye sahip olacak afet türünün yakın zamanda yaşanması beklenen deprem olacağı belirtilmiştir. Anlaşılacağı üzere, kamu kurumlarına ait dokümanlarda da bölgede er ya da geç depremin meydana geleceğine ilişkin ikazlar mevcuttur. Ancak, afet yönetimi çalışmalarında tespit yapmaktan öteye geçilememiştir.

Depremin doğal bir afet veya takdiriilahi olduğu söyleminin arka planında deprem üzerinden siyaset yapılmasını engelleme güdüsü vardır. Güç ilişkileri ile belirlenen baskın ve karşıt söylemlerin en net örneği, AKP iktidarının ilk döneminde 2003'teki Bingöl depremi sonrasında bulunulmuş, kendilerinden önceki iktidarların almadığı afet önlemlerine yönelik söylemdir (Birgün TV, 2023):

> *Buna ihmal denmez. Buna ancak olsa olsa, bunun şartlarına uymamak denir. Bunlar ihmalden kaynaklanmıyor. [...] Bunun kontrolü iyi yapılmamıştır. Buradaki zemin etütleri iyi yapılmamıştır ve gerek malzemeden çalma diyebiliriz. Kaldı ki bunlar yeni binalar. Bu tür maalesef yapılmış olan yanlışlıklar olabilir. Tabii temennimiz odur ki, bugüne kadar olan bu yanlışlar bundan sonra devam etmesin*

Baskın ve karşıt söylemler, iktidar ve muhalefetin güç ilişkileri ile bezenmektedir. İktidar baskın söylemleri kullanırken muhalefet karşıt söylemleri kullanmakta ve sosyal politikalar politik güç ilişkileri ekseninde zarar görmektedir. Şu anki iktidar muhalefette olduğu zaman delil temelli, adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir karşıt söylemler üretmişken iktidara geldiğinde söylemlerini uhrevi ve kaderci söylemlerle değiştirmiştir. Örneğin, mevcut iktidar, 6 Şubat depremlerini 'kader planı' olarak sunarken (t24, 2023a), 20 yıl önce yaşanan 6.4 büyüklüğündeki Bingöl depreminden sonraki can ve mal kaybını kader ile ilişkilendirmemiştir. Aynı şekilde, mevcut AKP sözcüsü Ömer Çelik, 17 Ağustos 1999 depreminden sonra, o dönemde muhalif bir yazar olarak, depremle ölümlerin, kaderden ziyade kötü yönetimden kaynaklandığını ileri sürmüştür (Çelik, 1999):

> *Çok basit ama bir o kadar da acı olan şu: Türkiye yönetilemiyor. Ve, yönetemeyen, yönetmesi mümkün olmayan bir mekanizmanın yönetiyormuş gibi yapması binlerce cana mal oluyor. Eğer bugün birileri[nin] fiyakası bozulmasın diye söylenmesi gerekenlerin "milli birlik ve beraberlik" nutuklarının altında ezilmesine göz yumarsak; bugün susarsak, bu çarpık mekanizma yüzünden yüzlerce insanın ebediyen susmasına [ölmesine] ortak olmuş olacağız.*

Benzer bir söylem, ana akım medya aktörlerinden biri olan Fatih Altaylı'ya aittir. Altaylı'nın (2023) 6 Şubat depremlerinden sonraki şu söylemleri, bilimsel temelli sosyal politikaların oluşturulmasının bir devlet ve kamu sorumluluğu olduğu söylemini desteklemiştir: 'Asrın felaketi değil asrın sorumsuzluğu. Asrın liyakatsizliği. Kahramanmaraş'taki bir apartmanda Bu kolonu beton değil taşla dolduran kader mi sizce. Ya denetlemeyen yazgı mı' ve "Deprem takdiri ilahi değildir. Deprem mühendisliktir.' (Onedio, 2023). Mevcut dönemin bakanlarından

biri de depremden on gün önce yaptığı konuşmada 'Ülkemizde deprem olurdu, sel olurdu, afet olurdu. On gün sonra mikrofon bir annemize, oradaki bir vatandaşımıza uzatılırdı. İlk cümle şu olurdu: Nerede bu devlet?' (t24, 2023b) diyerek deprem kaynaklı kayıpları önlemenin devletin sorumluluğunda olduğunu doğrulamıştır.

Şimdiye kadar sunulan söylemlerdeki dikkat çekici hususlardan biri, iktidar temsilcisi ve destekçilerinin 17 Ağustos 1999'da henüz AKP iktidarda değilken Gölcük'te yaşanan ve Marmara bölgesini etkileyen depremden sonraki söylemleri ile AKP iktidarı döneminde, 6 Şubat depremlerinden sonraki söylemlerinin karşıt ifadeler barındırmasıdır. Bunu farklı gazetelerin her iki depremden sonraki manşetlerini kıyaslayarak da görebilmekteyiz (Oda TV, 2023b). Dahası, 6 Şubat depremlerinin devletin önleyemeyeceği büyüklükteki yazgısal olaylar oldukları 'peş peşe felaket', 'kıyamet gibi', 'yüzyılın acısı' ve 'asrın felaketi' gibi manşetlerle empoze edilmiş ve Türkiye'ye başsağlığı dilenmiştir. Afet yönetimindeki en etkin paydaşın devlet ve kamu kurumları olduğu, evrensel kabul gören bir söylemken, Türkiye'deki güç ve iktidar ilişkileri çerçevesinde karşıt söylem olarak algılanmaya başlanmıştır. Devletin ve kamunun sorumluluğu karşıt söylem olarak algılandığı sürece, afet yönetimi sorumluluğunun uhrevi yaklaşıma bağlanarak diğer kuruluş ve bireylere yüklenmesi ve tarihin tekerrürden ibaret olması kaçınılmazdır.

4.3.A. Baskın Söylem 3: Deprem Herkesi Aynı Oranda Etkiler

Ana akım afet yönetimi çalışmaları, genellikle afet sonrası dönemde afetin yol açtığı etkileri yönetmekle ilgilenmektedir (Tierney ve Oliver-Smith, 2012). Bunun nedenlerinden biri, yukarıda da bahsettiğimiz üzere, afetlerin 'doğal' kabul edilmesi, afet öncesi sürecin yönetilemeyeceği inancıdır. Bir diğeri nedeni de afetlerin geniş kitleleri etkilemesi ve afetlerin genellikle yıkıcı ve ölüme yol açan etkilerinin toplum tarafından çözüm beklenen çok boyutlu bir soruna dönüşmesidir (Meier vd., 2010). Sorunlar karşısında kamu otoritesinin yanıtı, afetten etkilenen kitlenin yekpare olduğu varsayımı (Sen ve Sharma, 2021) dolayısıyla kitle iletişim ve sosyal medya araçlarında temsil edilen kesimlerle (Jin vd., 2014) sınırlı kalabilmektedir.

Depremin etkisinin herkes için aynı olduğu ve hatta enkazda kalanlarla izleyenlerin dahi aynı ölçüde etkilendiği söyleminin en çarpıcı örneği 'Hepimiz aynı gemideyiz' sloganıdır. Bu slogan ekseninde üretilen söylemler yalnızca Türkiye'de baskın değildir. 'Aynı gemideyiz' söylemi, eşitsizliklere karşı yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmadan ve kapsayıcı bir yönetim anlayışını benimsemeden, her bir bireyin sosyal olaylardan aynı şekilde etkilendiğini iddia etmek için egemen gücün ve hegemonyanın önemli bir kalkanı olarak kullanılmaktadır. 2020 yılında, Amerika'da, siyahi George Floyd'un polis tarafından öldürülmesinden sonra dünya geneline yayılan #blacklivesmatter ('siyahilerin yaşamı önemlidir') sosyal hareketine karşıt olarak geliştirilen söylem bunun bir örneğidir. Siyahilerin ve azınlık gruplarından diğer bireylerin karşılaştıkları sistematik ve tarihsel ayrımcılıklara yönelik kitlesel bir tepki olan #blacklivesmatter'a karşıt 'all lives matter' ('herkesin yaşamı önemlidir') söylemi üretilmiştir (Özbilgin ve Erbil, 2021b). 'Aynı gemideyiz' söylemi, dünyada, kurumsal eşitsizlik ve

ayrımcılığı perdelemek için, güç sahipleri tarafından algı yönetiminin bir parçası olarak kullanılırken, Türkiye'de, kültürel hegemonyanın bir çabası olarak da karşımıza çıkmaktadır (Süerdem, 2013). Afetlerden farklı derecelerde etkilenen kesimlerin taleplerini sessizleştirmek için 'aynı gemideyiz' söyleminin ya da yaklaşımının afet yönetiminden sorumlu paydaşlar tarafından kullanıldığını görmekteyiz. İktidarın kontrol ettiği ana akım medya içinde de 'aynı gemideyiz' baskın söylemi, 6 Şubat depremlerinden sonra çeşitli formlarda sunulmuştur. En fazla olumsuz tepki alanlarından biri 'Olumsuzluklar az aslında, sadece can sıkıcı oldukları için bize fazla geliyor. Olumlu taraflarımız daha fazla. Genel hava bu yönde, diğer söylenenler hava civa, aldırış etmeyin' ifadeleridir (Gazete Kolektif, 2023). Benzer şekilde tepki çeken bir söyleme Elazığ depreminde de tanık olmuştuk. Dönemin Elazığ Valisine ait olan 'Kamuoyunda algı çok iyi şu anda' ifadesi, eşitsizlikleri görünürsüzleştirme çabası taşıyan baskın söylemlerden biri olarak yakın tarihe kaydolmuştur (Onedio, 2020). Bu baskın söylemden, ilerlemeci eleştirel görüşleri sessizleştirmenin ve aynı sorunların toplumun imtiyazlı kesimleri tarafından bile yaşandığını iddia edip farklı kesimlerin özel taleplerini hiçe saymanın bir aracı olarak fayda sağlanmaktadır.

Sosyal psikologlar, başkalarının ölümüne göz yumma, başkalarına acı çektirme, eziyet etme ve hatta başkalarını öldürme sonucunda bireyin duyduğu pişmanlık ve suçluluğun ve vicdan azabının yükünden kurtulmak için geliştirilen bilişsel yapılandırmayı insandışılaştırma olarak kavramsallaştırmaktadırlar (Kelman ve Hruschka, 1973; Haslam vd., 2006). İnsandışılaştırma, diğerlerini daha alt insan olarak görmeyi ifade etmektedir ve diğerlerinin, yalnızca insana atfedilen ahlaki duyarlılık, vicdan, suçluluk, merhamet gibi özelliklerden mahrum olduğu varsayımına dayanmaktadır (Leyens vd., 2001). Kavram, insanı hayvanlardan (kültür, medeniyet, olgunluk, rasyonellik gibi) veya robotlardan ayıran (sosyallik, sevecenlik, duygusallık ve bilişsel esneklik gibi) özelliklerin diğerlerine daha az atfedilmesi (Demoulin vd., 2004) olarak tanımlanmaktadır. Başkalarına insani özelliklerin daha az atfedilmesi ise onlara yapılan haksızlıkların meşrulaştırılmasını sağlamaktadır (Opotow, 1990). Sosyal politikaların herkese aynı mesafede duran bir kurgu ile tasarlanmasında ve uygulanmasında insandışılaştırmanın etkilerinden söz edilmektedir (Parker vd., 2020). Bu nedenle, sosyal politikaların hazırlanmasında mali ve teknik işlere odaklanmak, toplumu yeknesak ve eşitlikçi bir yapı varsaymak, kapsayıcı, adil ve sürdürülebilir politikaların oluşturulmasına engel teşkil etmektedir. 6 Şubat depremlerinde kullanılan söylemlerden çoğu, egemen olmayan kesimlerin insandışılaştırılması sürecini de içermektedir. Örneğin, kadınların, çocukların, engeli olan bireylerin, yaşlıların, etnik, inanç ve cinsel yönelim azınlıklarının, hayvanların ve doğanın maruz kaldığı afetin önemsenmemesi ve genel yardım müdahaleleri içinde sosyal kırılgan grupların özel gereksinimlerine söylem ve eylem açısından dikkat edilmemesi insandışılaştırmanın baskın ve meşru bir söylem olarak kullanıldığını göstermektedir.

4.3.B. Karşıt Söylem 3: Deprem Her Kesimi Farklı Şekillerde Etkiler

Dünya Bankası raporunda (Erman vd., 2021), afetlerin etkilediği toplulukların, yekpare kabul edilmesinin, afet sonrası yönetim süreçlerinin ve sosyal politikaların etkisini zayıflattığından

bahsedilmektedir. Depremin etki analizinin yapılmaya başlanmasıyla dışlanan ve ayrımcılığa maruz kalan kesimlerin imtiyazlı kesimlere kıyasla depremden çok daha fazla etkilendiği görülmektedir. Düşük gelir düzeyine sahip, dezavantajlı olan veya çeşitli azınlık kategorilerinde bulunan bireyler varken afet yönetiminde mutlak eşitlikçi bir yaklaşım sergilemek, sosyal adaleti zedeleyecektir (Demirer, 2023). Bu kapsamda depremin her kesime farklı etki ettiğini işaret eden karşıt söylemler ve bu söylemlere örnek teşkil eden bulgular mevcuttur. Sosyal sınıf, toplumsal cinsiyet, dil, din, inanç, etnik köken, yaş, engellilik durumu ve türler arası ayrımcılık çerçevesinde afet yönetimi söylemleri incelendiğinde depremin her kesime etkisinin farklı olduğu görülmektedir. Örneğin, depremden etkilenen düşük gelir grubundaki bireylerin barınma ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için başka bir şehre gidip ev tutması bir yana, ulaşım maliyetine katlanamayacakları için yakınlarına sığınma imkanı dahi bulunmamaktaydı (Saymadi, 2023). 2020 Elazığ depreminden etkilenen Alevi köylerinde yetkililerin gitmemesi üzerine hasar tespitini depremzedelerin kendilerinin yapması da (İleri haber, 2023), Alevilerin afet politikalarından aynı ölçüde faydalanamadıklarının ve sosyal politikaların kapsayıcı ve adil olmaktan uzak olduğunun göstergesidir.

Her kesimin depremden farklı etkilendiğine dair söylemlerin oluşmasında sahadaki sosyal hizmetçi, akademisyen ve gazetecilerin rolü olmuştur. Örneğin, 6 Şubat depremlerinden sonra Alevi kurumlarının depremzedelere ulaştırmaya çalıştığı nakdi ve ayni yardımların yetkililerce engellenmesi (Cumhuriyet, 2023b), yardım ekiplerine yöneltilen inanç ve ırk temelli şiddet (Evrensel, 2023a), kurtarma çalışmaları sırasında göçmenler, etnik ve inanç azınlıkları ve mültecilere karşı geliştirilen popülist ya da kaygılı söylemler (Erbil, 2023) de ayrımcılığın afet yönetimine sirayet ettiğini göstermektedir. Türkçe bilmedikleri ve Arapça konuşurlarsa birilerinin onları kurtarmak istemeyeceğini düşünen mülteci ailenin deneyimi de dil temelli ayrımcılığın sıradanlığının bir örneğidir (Erel, 2023). Toplumsal cinsiyet bakımından da ayrımcılık ve kapsayıcı olmayan uygulamalar bulunmaktadır. Örneğin, deprem bölgelerinde 15-49 yaş aralığında yaklaşık dört milyon kadın bulunmaktadır. Kadınların hijyen ve güvenliğinin sağlanması için regl dönemindeki bir kadının her 3-4 saatte bir ped değiştirmesinin gerekmesi dolayısıyla her ay kabaca 70 milyona yakın ped ihtiyacının bulunması ama depremzede kadınların hijyenik ped talep etmekten çekinmeleriyle bu temel ihtiyaç devlet ve toplum tarafından göz ardı edilmiştir (Milliyet, 2023). Deprem sonrasında yaşlı ve bakımevlerinin boşaltılmasıyla yatalak, engelli ve yaşlı bireylerin dondurucu soğukta dışarıda kalmaları (Haber Sol, 2023) farklılık nedeniyle depremden daha olumsuz etkilenme örneği ve bunun sonucunda gelişen karşıt söylem bulgusu olmuştur. Dezavantajlı kesimlerin depremden toplumun imtiyazlı kesimlerinden çok farklı ve daha sert etkilendiklerini gösteren örnekler, afet politikalarının kesimler arası (intersectional) şekillenmesini öngören karşıt söylemlere destek vermektedir.

Otoriteyi temsil edenlerin kompozisyonu, afete verilen yanıtları kısıtlayan bir diğer nedendir (Lucero vd., 2022). Örneğin, 2005 yılında Amerika'da meydana gelen ve 1800'den fazla kişinin ölümü ile sonuçlanan Katrina Kasırgasına kamu kurumlarının verdiği yanıtları değerlendiren Stivers (2007), siyahilerin kasırgadan daha fazla etkilendiğini ve kamu üst yönetiminin orta ve

üst gelirli beyaz erkeklerden oluşmasının, siyahilerin afet sonrası hizmetlere erişimini güçleştirdiğini ifade etmektedir. Katrina Kasırgasının etkileri üstüne yapılan bir diğer araştırmada (Kadetz vd., 2018), afet sonrası müdahalelerin eşitlikçi yaklaşımdan uzak kaldığı değerlendirilmektedir. Araştırmaya göre, sosyal dayanışmayı engelleyen bireysel rekabete dayalı neoliberal piyasa mekanizmaları, müdahalelerdeki eşitsizlik kaynaklarından biridir. Eşitsizliğin diğer nedenleri ise, sosyal ve kurumsal sistemlerdeki tarihsel ve sistematik ayrımcılıklar ve bu ayrımcılıklarla marjinalize olan kesimlerin (farklı çeşitlilik kategorilerinden, örneğin ırktan, cinsiyetten, cinsel yönelimden, sosyal sınıftan, engellilik spektrumundan bireylerin) afet karşısında dayanıklı kalmalarını olanaklı kılacak finansal kaynaklara ve eğitime erişim becerisindeki kısıtlılıklardır.

6 Şubat depremlerinden sonraki söylemlere bakıldığında, Türkiye için de benzer eşitsizlik mekanizmalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu süreçte, birtakım sivil toplum kuruluşları (STK) ve mikro inisiyatifler, kırılgan kesimlerin özellikli ihtiyaçlarına dikkat çekmeye çalışmıştır ve bu kapsamda karşıt söylemler geliştirmişlerdir. Örneğin, engeli olan bireylerin (Afet Otizm Dayanışma Ağı, 2023) ve kanser hastalarının daha da kırılganlaştığına (Keddie, 2023), geçiş sürecindeki, barınma ve güvenlik sıkıntısı yaşayan transeksüellerin yaşadığı zorluklara (Kaos GL, 2023a), enkaz altında kurtarılmayı bekleyen hayvanların da olduğuna (Haytap, 2023) ve çeşitli ihtiyaçları karşılanmayan hayvanların mağdur olduğuna (TVD, 2023) ilişkin ikazlar yapılmıştır. Hatta ölülerin dahi otopsi raporlarını değerlendirecek savcı eksikliği, kefen yetersizliği, ilgisizlik ve duyarsızlık nedeniyle mağdur olduğuna dair söylemler ortaya çıkmıştır (Kaos GL, 2023b). Deprem sonrasında kaybolan çocukların tespitinde zorluklar yaşanması ve koordinasyon eksikliğinin olması da kırılgan gruplardan biri olan çocukların, yetişkinlerle aynı şekilde değerlendirilemeyeceğinin net bir göstergesidir (Oda TV, 2023c).

Afet tedbirlerinin bireyselleştiği ortamda kimi STK'lar ve diğer inisiyatifler, hedef kitle ayrımı yapmadan çalışmıştır. Kimileri ise kendi imkânlarıyla muhatap oldukları gruplardan bireyleri kurtarmayı hedeflemiş ve bu bireylerin mağduriyetini dile getirerek toplumu bilinçlendirmeye ve destek faaliyetlerini artırmaya yönelik hamlelerde bulunmuşlardır. Örneğin, UN Women Türkiye (2023) sosyal medya hesapları üzerinden yalnız, yalnız ve çocuklu, hamile, emziren, yaşlı, engelli, ulaşılması zor bölgelerde yaşayan kadınların ve kız çocuklarının depremden farklı etkilenen kırılgan gruplar olduğuna dikkat çekmiştir. LGBTİ+

STK'ları, afet sonrası daha kırılgan hale gelen LGBTİ+ bireylere yardım etmeye odaklanmıştır (Kaos GL, 2023c). İnanç, yaşam tarzı ya da sağlık gibi sebeplerle vegan ya da vejetaryen olanlar ve çeşitli gıdaları içermeyen beslenme tarzlarına sahip olan besin alerjili ya da çölyaklı bireyler için mobil destek grupları kurulmuş ve dernek, topluluk ya da bireyler tarafından glütensiz veyahut süt ürünleri ve yumurta gibi alerjenleri içermeyen gıdaların ve hipoalerjenik mamaların deprem bölgelerine ulaştırılması sağlanmıştır (Alerji ile Yaşam Derneği, 2023; alerjiylebuyuyorum, 2023; Bursa.com, 2023; Hürriyet, 2023b). Bu çabaları destekleyen karşıt söylem, depremin her kesimi farklı etkilediği söylemidir ve sosyal bilim çalışmaları bu söyleme destek vermektedir.

Ne var ki, kadınlar, çocuklar, nöroçeşitlilik spektrumundan ya da engeli olan, mülteci ve sığınmacı, LGBTİ+, okuryazar olmayan ya da teknolojiden mahrum olan kırılgan gruplardan bireyler için bireysel çapta ya da STK ve diğer inisiyatifler tarafından sunulan destek ve çözümler yetersiz kalmaktadır. Bunun da nedeni, depremin her kesimi farklı etkilediği söyleminin karşıt söylem olarak algılanması ve genel yardım uygulamalarında bu hassasiyetlerin göz ardı edilmesidir. Ayrıca, kırılgan gruplardan bireylerin, örneğin mültecilerin, potansiyel suçlu olarak damgalanmış olmasının (Erbil, 2023), 'deprem her kesimi farklı etkiler' karşıt söylemini bir ölçüde kriminalize ettiğini de ifade etmemiz gerekir (Kalkan, 2023).

5. SOSYAL DRAMALAR

Üç temel baskın söylemle şekillenen ve üç temel karşıt söylemi göz ardı eden egemen afet yönetimi uygulamalarının üç sosyal dramaya neden olduğunu görmekte ve bu sosyal dramaları aşağıda açıklamaktayız. Sosyal dramalar kendi çözüm önerilerini de bir ölçüde içermektedir. Ancak, üç sosyal dramadan sonra afet yönetimine dair sosyal politikaların yeniden inşası için öneriler sunmaktayız.

5.1. Can ve Mal Kaybı

Afetlerin en dramatik tarafı, afetin ihmalkârlıklar nedeniyle yönetilemeyen etkilerinden kaynaklı ölümler ve yıkımlardır. Yıkılan on binlerce yapının inşa edilme sürecinde yetkili kurumlar ve kişilerce tasarımı ve denetlenmesi söz konusudur. Dolayısıyla on binlerce insanın depremde ölmesi ve çevre tahribatı, akla şu soruyu getirmektedir: Tasarım, inşaat ve denetim sürecinde bu kadar kayba neden olan etkenler nelerdir?

Sosyal kimlik kuramına göre bireyler kendilerini karşılaştırmalar üzerinden var etmektedirler. Bu karşılaştırmalar sonucunda olumlu bir benliğe sahip olmak isterler ve dolayısıyla kendilerine olumlu özellikleri daha çok atfederler. Ayrıca, olumlu bir benliğe sahip olmak için, içinde bulundukları sosyal gruplarla özdeşim kurarak sosyal kimlikler edinirler. Kurumların da kimliklerinin olduğunu (Acker, 1992; Kamaşak vd., 2019) göz önünde bulundurursak, insandışılaştırmanın yalnızca mikro-bireysel düzeydeki ilişkilerde değil, mezo-kurumsal düzeyde de geçerli olduğunu ifade edebiliriz (Haslam ve Loughnan, 2014). Bu bakımdan, sosyal kimlik kuramını mezo düzeye taşımak olanaklıdır. Bireyler, gruplar ya da kurumların, diğer gruplara kıyasla, ait oldukları gruba (iç grup), olumlu özellikler atfetme eğilimleri yüksektir. Dolayısıyla diğer gruplara karşı ayrımcılık yapma ve kendi iç grup üyelerini kayırma eğiliminde olurlar (Tajfel, 1981; Turner vd., 1987). Yaşanan felaket, Türkiye'de gruplar arası bir kutuplaşmanın, kayırmacılığın ve insandışılaştırma olgusunun mevcudiyetini açıkça ortaya koymaktadır. Uygulanan yanlış politikaların bireyler ve gruplar arası rekabeti artırdığı da söylenebilir. Rekabetin olduğu alanlar veya sosyal bağlamlarda ise kurumların ve insanların daha çok benmerkezci davrandıkları, diğer bireyleri umursamadıkları veya diğerlerine daha çok haksızlık yaptıkları ileri sürülebilir. Deprem sonrasında, can ve mal kaybının önlenmesinde

gecikilmesi (Kızılkoyun, 2023) ve yardım araçlarının ve depremde yaşamını yitiren insanların eşyalarının yağmalanması, bunun en bariz örnekleridir (Kucukgocmen, 2023; Pehlül, 2023).

Her ne kadar, hiçbir hükûmet depremleri önleyemese de afet meydana gelmeden ölümleri azaltacak düzenlemeleri planlayabilir (Keefer vd., 2011) ve alınan erken önlemler çok sayıda hayatın kurtarılmasını ve mal kaybının önlenmesini sağlayabilir. Dolayısıyla, can ve mal kayıpları sosyal dramalar olarak ortaya çıkarken, bunlara neden olan uygulamaları ve temel oluşturan varsayımları aşağıda diğer sosyal dramalar olarak vermekteyiz.

5.2. Neoliberal Çöküntü: Kanunsuzluk, Kurumsuzluk, Yolsuzluk

Hepimiz aynı gemideyiz ama hepimizin geminin idaresi, kaynaklarının kullanımı ve yönetişimi konusunda yetkisi, gücü ve etkisi farklıdır. Topyekûn sosyal hakikati anlamak için gemi metaforunu kullanmaya devam edersek, gemide bazılarımızın kazanılmamış imtiyazları varken kimimiz bu kazanılmamış ve liyakatsiz bir biçimde verilen imtiyazların olumsuz ve adaletsiz sonuçlarını yaşamaktayız. Neoliberal pazar ekonomisi ekseninde işleyen politik ve sosyal sistemlerde çöküntüler ortaya çıkmaktadır. Küskü vd. (2021; 2022) neoliberalizmin gölgesinde kalan eşitlik ve çeşitlilik sorunlarının ve taleplerinin görmezden gelindiğini göstermektedirler. Ayrımcılığa uğrayan kesimlere yönelik kayıtsızlık, baskın kesimleri ve yönetim elitlerini rahatsız etmemektedir. Kurumsuzluk, kanunsuzluk ve beraberinde yolsuzluk getirirken, muhalifler ve baskın olmayan toplum kesimleri dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğe maruz kalmaktadırlar. Böyle bir sosyal düzlemde kurgulanan sosyal politikalar da kapsayıcı ve adil olmaktan uzaktır. Neoliberal çöküntünün izlerini, afetlere karşı alınması gereken tedbirlerin aksine, afetlerin yıkıcı etkilerine zemin hazırlayan uygulamaların söylemsel karşılıklarında görmek mümkündür. Bu tür söylemler, Baudrillard'a (1981/2019) göre hakikatten uzak bir simülasyon oluşturur. Bireyler simülasyonu hakikat kabul ederken, eylemlerin yıkıcılığı, söylemlerle gizlenmektedir. Afet yönetimi ekseninde, Türkiye'deki eylem-söylem çelişkilerini 'imar barışı', 'imar affı' ya da 'kentsel dönüşüm' gibi sloganlarla desteklenen politikalarda görmek mümkündür (Cihangir-Çamur ve Korkmaz, 2021; Ay ve Penpecioğlu, 2022).

Hükümetin güvenli konut sağlama sorumluluğunu serbest piyasa güçlerine devretmesiyle, kâr sağlama arzusu, uzmanlık ve güvenliğin önüne geçmiştir. Dahası, 31 Aralık 2017 tarihinden önce yapılmış ruhsatsız, ruhsat ve eklerine ya da imar mevzuatına uygun olmayan yapıları kapsayan ve 2018 yılında uygulamaya girmiş olan "imar barışı" adı altındaki inşaat afları, vatandaşlara birer armağan gibi sunulmuştur. Öyle ki, imar barışı için hazırlanan reklam filminde, "Nedir bu imar barışı?" sorusu "Devletten vatandaşa uzatılan şefkat eli. Geçmişte kayıtsızca yapılan yapılar kayıt altına alınıyor, devlet vatandaşıyla helalleşiyor." şeklinde yanıtlanmaktadır (Habertürk, 2019). Dahası, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2018) tarafından hazırlanan broşürde de imar barışına neden ihtiyaç duyulduğu, Türkiye'deki yapıların %50'den fazlasının imara aykırı olduğu ve vatandaşla belediyeler arasındaki imar kaynaklı anlaşmazlıklar sebebiyle mahkemelerde biriken dosyaların altından kalkılamadığı gibi gerekçelerle açıklanmaktadır.

Palyatif ve popülist politikalar, geri dönülemez pek çok sorunun daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Küresel ekonomik büyüklüğü 2020 yılında 10,7 trilyon dolara ulaşan ve 2030 yılında yüzde 42 artışla 15,2 trilyon dolara ulaşması beklenen inşaat sektörünün (Robinson vd.,, 2021) ülkelerin ekonomik büyümeleri üzerindeki etkisi yönünden başat sektörlerden biri olması (Nordin vd., 2013), AKP'nin sektörü politikalarının merkezinde konumlandırmasının en önemli nedenlerinden biridir. İnşaat sektörü, karmaşık doğası, maliyetli yapısı ve yoğun üçüncü taraf veyahut taşeron sözleşme ilişkileri dolayısıyla (Gunduz ve Önder, 2013) yozlaşmanın ve yolsuzluğun en yoğun yaşandığı sektör olarak görülmektedir (Kenny, 2007; De Jong vd., 2009; Bowen vd., 2012; Chan ve Owusu 2017; Shan vd., 2017; Wang vd., 2022). Son 30 yılda, deprem sebebiyle yıkılan yapılardan kaynaklanan tüm ölümlerin yüzde 83'ünün son derece yozlaşmış ülkelerde meydana geldiği belirtilmiştir (Ambrasey ve Bilham, 2011). Afetlerle ilgili yapılan araştırmalarda, yolsuzluk ve gelir eşitsizliğinin düşük kaliteli yönetişimle bir araya geldiğinde ölüm oranlarını önemli ölçüde arttırdığı bulunmuştur (Anbarci vd., 2005; Escaleras, vd., 2007). Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından hazırlanan "Yolsuzluk Raporu"na göre, Türkiye'de yolsuzluk 2013'ten bu yana artış göstermektedir ve Türkiye, 2022 yılında son on yılın en düşük yolsuzluk algı endeksi puanını alarak 180 ülke arasında 101. sıraya gerilemiştir (CPI, 2022). Şeffaflık ve hesap verilebilirliğin olmaması ve yasal süreçlerden çözüm elde edilememesi ile yolsuzluğa katkı sağlayan sistemik koşullar, güç dengesizliği ve rüşvet gibi endemik kültürle birleştiğinde, yolsuzluk davranışının kurumsallaşarak yayılım sergilediği bilinmektedir (Mashali 2012; Gorta 2013; Hosseini vd., 2020). Dolayısıyla, yolsuzluğun tezahür ettiği belirli uygulamaların tespit edilmesi, kritik öneme sahiptir (Gorta, 2013).

Türkiye'de dönüşümsüzlük kısır döngüsüne hapsolunmasının arka planında, kentsel dönüşüm sürecinin başlangıç hedeflerinden uzaklaşılması ve politik ve toplumsal düzlemlerin farklı çıkarlara sahip çok aktörlü yapısı neticesinde oluşan karmaşık kurumsal süreçler bulunmaktadır (Ay ve Penpecioğlu, 2022). The Guardian'ın eski Türkiye muhabiri olan ve İstanbul'da kentsel dönüşüm üzerine bir doktora tezi bulunan Constanze Letsch tarafından 2023 Şubat depremleri sonrasında neoliberal çöküntüyü şu şekilde ifade etmektedir (Letsch, 2023):

> *Böylesi açgözlülükler ve apaçık vurgunculuk, tek başına işlenen suçlar değildir. Bu konut kompleksleri, devlet tarafından verilen inşaat ruhsatları ve lisansları, sözde bağımsız yapı müfettişlerinin onaylayıcı imzaları ve inşaat malzemelerinin kalite kontrolünü yapan laboratuvarlardan gerekli raporlar olmadan inşa edilemezdi. Hükûmetin, yıkıcı ve doymak bilmeyen inşaat sektörünün büyümesini kolaylaştırmayı amaçlayarak inşaat ve emlak mevzuatında yaptığı birçok değişiklik olmasaydı, bu kadar ileri gidemezlerdi. [6 Şubat depremleri] yıkıcı depremlerin hükûmetlerin yozlaşmışlığını ve acizliğini gözler önüne seren Türkiye'deki ilk örneği değil. Ne var ki AKP 20 yılı aşkın süredir iktidarda. Dolandırıcılığıyla nam salmış inşaat sektörüyle mücadele edecek, sorumsuz müteahhitleri dizginleyecek ve deprem eğilimli bir ülkede tüm vatandaşlar için güvenli, sağlıklı barınma sağlayacak zamana ve araçlara sahipti. Yapmamayı*

> *seçti. [...] Bu felaketin tüm sorumlularından hesap sorulacaksa, öncelikle halledilmesi gereken bu yolsuzluk, kayırmacılık ve açgözlülük ağıdır.*

Devlet, imar affıyla yapı kayıt bedeli olarak yaklaşık 26 milyar 151 milyon TL tahsil ederek riskli olabilecek yapılar için kullanım izni vermiştir (Birgün, 2023a). Bu kapsamda 6 Şubat deprem bölgesindeki 10 ilde 290 binin üzerinde konuta imar barışı kapsamında kullanıma uygunluk raporu verilmiştir (Birgün, 2023b). İmar barışı kapsamındaki yapılardan kaçının ağır hasarlı ya da yıkık olduğu ve can kaybına sebep olduğu ile ilgili henüz bir açıklama mevcut değildir.

Muhalefetten, aralarında inşaat mühendisinin de bulunduğu bazı milletvekilleri imar affı yasa teklifi konusunda karşıt görüşlerini ifade etmişlerdir. Muhalif vekiller, seçim dönemlerinde gelir ve oy elde etmek için imar affına yönelik tasarının gündeme geldiğini, imar affı tasarılarının 'seçim rüşveti' olduğunu ifade etmişlerdir. Muhalif vekillere göre, bu tür siyasi girişimler, bilim dışı yaklaşımlar içermektedir; kuralsızlığın ve rüşvetin önünü açmaktadır. Ayrıca muhalif vekiller, binaların denetimsiz şekilde kayıt altına alınması sonrasında yaşanabilecek bir depremde yüz binlerce insanın ölebileceğini ve bu ölümlerden devlet ve kamu yönetiminin sorumlu olduğunu dile getirmişlerdir (TBMM, 2018a; 2018b). Politik cepheden bu eleştirileri destekleyen karşıt söylemler parti liderleri düzeyinde de kullanılmaktadır. Bu anlamda, öne çıkan söylemlerden biri, Türkiye'deki karar verme mekanizmalarındaki aşırı merkeziyetçiliğe dikkat çekmektedir (Gazete Duvar, 2023b). 2023'te yapılması beklenen genel seçimler öncesinde, 6 Şubat depremlerinden önce geçmesi beklenen ve İmar Kanunu'nda değişiklik öngören teklifin sunulmuş olması, muhalif vekillerin karşıt söylemlerini destekler niteliktedir (Evrensel, 2023b; Letsch, 2023).

Bu eleştirilere rağmen yolsuzluk, kurumsuzluk ve kanunsuzluğun önüne geçmek için etkin önlemler alınmamıştır. İnşaat sektörü, kanunsuzlaşma, kurumsuzlaşma ve yolsuzluk dramasının en önemli örneklerinden biridir. Politik alana taşınan inşaat sektöründe, büyümenin sembolleri olarak görülen tünel, köprü ve havalimanı gibi mega projelerin hayata geçirilmesi ile yeni ve muhafazakâr bir sermayedar sınıfı oluşmuştur (Buğra ve Savaşkan, 2015). Zaten cılız kalan sosyal kalkınma ve yaşam hakkı söylemleri, yeni muhafazakârların domine ettiği kitle iletişim araçları vasıtasıyla pompalanan kapsayıcı olmayan büyüme, dönüşüm ve ilerleme söylemleriyle gölgelenmiştir.

6 Şubat depremlerinde son gözlemlerden bir tanesi de inşaat sektöründeki şartname uyumsuzluğudur. Malatya'da depremin etkisiyle yıkılan bir binanın ilanında henüz bir yıllık olduğu belirtilmekte ve "bina son deprem yönetmeliğine uygun olup tüm malzemeler birinci sınıf kalite ve işçilik ile tamamlanmıştır" ifadesi yer almaktadır (Kobal ve Sarı, 2023). Pehlivan (2023), 4708 sayılı yasanın 2011 yılının başına dek 19 ilde uygulandığını ve Bakanlar Kurulu kararıyla 2011 yılının başından itibaren tüm ülkeye yayıldığını söylemektedir. Ancak yasa, yapı denetim kuruluşunun alacağı ücreti hizmet bedeline esas yapının yaklaşık maliyetinin yüzde 1.5'i civarında belirlemesine rağmen, asıl sorumluluğu üstlenen yapı denetçisi mimar ve mühendislerin ücretleri serbest piyasa koşullarına bırakılmıştır.

5.3. Sorumluluğun Bireyselleşmesi ve Finansallaşması

Kaderci ve bilim dışı deprem söylemleriyle oluşturulan sosyal politikalar, piyasa ekonomisinin temel değerlerinden olan gönüllülük, finansallaşma ve bireyselleşme ile şekillenerek devletin üzerindeki sosyal sorumluluğun yardım kurumları ve bireylere yüklenmesine neden olmuştur. Bunun deprem sırasındaki en önemli göstergelerinden bir tanesi, devletin deprem felaketine karşı kurduğu merkezi AFAD kurumunun depremin ilk birkaç günü etkisiz kalması, sonraki günlerde ise, bireysel dayanışma ile ortaya çıkan yardım kampanyaları ve diğer yardım kurumları ile yurt içi ve dışı yardım ekiplerinin çabalarının yanında sönük ve cılız kalması ile sonuçlanmıştır. Ayrıca, deprem sonrası yardımın finansallaşması, televizyon kanallarının ortak yayın yapmasıyla sağlanan para yardımlarının bir kutlama ve rekabet havasında servis edilmesi ile belirgin hale gelmiştir.

Afet ekonomisinin ortaya çıkışında finansallaşma draması ön plandadır. Afet ekonomisi, afet sonrası hasar gören sistemlerin tasarımı için alınan ekonomik inisiyatiflerin 'ilerleme', 'büyüme', 'düzeltme' söylemleri ile hareketini ifade etmektedir. Japonya'da yaşanan büyük depremlerden sonra inşa edilen yaşam alanları ve bunun için kullanılan teknoloji, afet ekonomisinin meşrulaştırıcı bir örneği olarak sunulmaktadır (Ballard, 2020). Oysa, düzenlenmemiş neoliberal sistemlerde afet ekonomisi, sosyal politikaların içini boşaltan bir rant alanı oluşturmaktadır (Cheek ve Chmutina, 2022). Deprem önlemleri dahi can kaybından ziyade ekonomik krizi engelleme amaçlı şekillenebilir. Örneğin, olası İstanbul depreminin 'Türkiye ekonomisine zararının büyük olacağından' söz edilmektedir (Ergin vd., 2021). Zira afetleri önleyecek ya da afeti yönetecek sosyal politikaların eksikliği ve kurumsuzluk tartışma konusu edilmemektedir. Afet ekonomisi ve kurumsuzluk, bireysel düzeydeki anomalileri de beslemektedir. Düzenlenmiş ekonomik sistemlerde, sosyal devletlerin vergiler vasıtasıyla toplumsal gereksinimleri karşılaması gerekirken, kurumların görevleri ve sorumlulukları çeşitli kampanyalarla bireylere yüklenmektedir.

6 Şubat depremlerinin hemen ardından afet ekonomisinin her iki boyutu da açığa çıkmıştır. Depremin üstünden yalnızca bir hafta geçmesine rağmen, binaların yıkım ve inşa süreci, maliyetleri ve aktörleri konuşulmaya başlanmıştır (Çiçek Palabıyık, 2023; Devranoglu, 2023). Öte yandan, depremin yaşamsal her türlü etkilerinin üstesinden gelmek için bireyler dayanışma göstermiştir. Ancak, STK'ların kendi arasındaki ve kamu kurumları ile rekabeti, düzenlenmemiş sistemlerin patolojisi ve topyekûn sosyal hakikat olarak karşımıza çıkmıştır. Türkiye, 6 Şubat depremlerinin öne çıkan STK'sı AHBAP ile devlet kurumları arasındaki güç mücadelesine tanıklık etmiştir (Euronews, 2023).

Bireyler ve STK'lar gibi, devlet kurumları da bağış kampanyalarına katılmıştır (Günaydın, 2023). Bu rekabetçi patolojinin iki temel dinamiği bulunmaktadır. Birincisi, yardımların törenselliği ile ilgilidir. Gelişmekte olan ülkelerde, kurumların etik ve yasal sorumluluklarından önce, ekonomik ve filantropik sorumlulukları gelmektedir (Jamali, 2014). Şirketlerin doğrudan ya da dolaylı olarak, kamusal düzenlemeler eşliğinde sosyal projelere kaynak aktarmasıyla

kendini gösteren filantropi; yeterli düzenlemeleri olmayan ve kurumsuzluk kültürünün hakim olduğu ülkelerde 'hayırseverliğe' dönüşmektedir. Hayırseverlik de törenseldir (Zencirci, 2020). Bu bakımdan kaynak aktarımı, kamuoyu desteğini almak için kullanılan bir halkla ilişkiler aracı olarak da görülmektedir. Kitleler üstünde etki yaratmaya ve bu sayede güç elde etmeye yönelik kısa atımlı çabalar, devlet kurumları ile STK'lar arasındaki patolojik rekabetin ikinci dinamiğidir ve aktörler arasında, toplumsal yarar sağlamanın ötesinde, dayanışmayı aşındıran ve sosyal dramalar oluşturan politik gerilimler yaratmaktadır.

Sorumluluğun devlet ve kamu kurumlarından liberteryen bir ivmeyle bireylere kadar inmesi de söz konusudur. 2019 yılında Marmara açıklarında yaşanan 5,8 büyüklüğündeki depremin beklenen İstanbul depremi için nasıl bir tablo çıkaracağına yönelik soruya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay şöyle yanıt vermiştir (NTV, 2019):

> *Hep aynı noktaya geliyoruz. Genelde hemen farklı senaryolar boyutundan gitmekten ziyade panik olmadan, son derece rahat bir şekilde gereken tedbirlerimizi almak. Yapabileceğimiz en güzel şey budur. Dolayısıyla birey olarak bunu söylüyorum. Yani ben bu soruyu size sorayım. Siz kendi tedbirinizi aldınız mı? Evinizde tedbirinizi aldınız mı? Çocuğunuzla, eşinizle, kardeşinizle ilgili tedbirlerinizi aldınız mı? Oturduğunuz binayla ilgili tedbirinizi aldınız mı? Bunu kastediyorum. Evinizdeki hazırlıklar, eşyaların düşmemesiyle ilgili tedbirler... Bu kadar basit. Yani her birimiz kendi üzerimize düşeni yapınca zaten deprem öldürmez. Bu kadar net. Dünyanın hiçbir yerinde deprem öldürmez. Hazırlıksızsanız yan etkileri insanlara genelde hasar verir. Hazır olalım.*

Bu alıntıda da görülebileceği gibi, devlet ve kamu kurumlarının sorumluluğu göz ardı edilirken sorumluluk, bireylerin alabileceği küçük ve etkinliği şüpheli önlemlere indirgenmiştir. Neoliberal dönüşümün en önemli donelerinden bir tanesi de sorumluluğun makro ve mezo düzeyden bireye kadar indirgenmesidir. 6 Şubat depremlerinin ardından bireylerin yardım kampanyalarında devlet ve kurumlar kadar öne çıktığını ve koordinasyondan erişime kadar çeşitli sorumluluklar aldıklarını görmekteyiz. Depremlerin hemen ardından bireylerin hızlı bir biçimde organize olarak birbirlerine yardımcı olmaları ve kenetlenmeleri, bireyselleşme dramasının bir parçasıdır. Bireylerin çok daha iyi organize oldukları ileri sürülerek devlet ve kamu kurumlarının sorumluluğu azaltılmakta ve yetersizlikleri görünmez hale getirilmektedir.

5. SONUÇ: SÜRDÜRÜLEBİLİR, KAPSAYICI VE ADİL AFET YÖNETİMİ VE SOSYAL POLİTİKALAR İÇİN ÖNERİLER

Gramsci'nin aklın kötümserliği ve iradenin iyimserliği diye özetlediği yaklaşımla (Antonini, 2019) üç temel sosyal drama üzerinden deprem sonrası sosyal politikaları sorguladık ve bu sosyal dramaları aşmak için gereken dönüşümleri bu kısımda değerlendirmekteyiz. 6 Şubat depremlerinin sosyal dramalarından biri can ve mal kayıplarıdır. Can ve mal kaybı, önemli ölçüde önlenebilecekken imar affının getirilmesi ve yapı yönetmeliklerinin neoliberal dürtülerle gevşetilmesi sonucu önlenmemiş ve kanunsuzluk ve kurumsuzluk da bir sosyal drama olarak

deprem felaketine neden olmuştur. Son olarak da bireyselleşen ve finansallaşan sorumluluk, afet yönetiminde sosyal bir drama olarak uygulamaların yetersiz kalmasına sebebiyet vermiştir.

'Kimin sorumluluğu' sorusuna dönersek, depremlere hazırlık süreçlerindeki ve deprem sonrasındaki sorumluluğun farklı baskın söylemler kullanılarak devletin sosyal politika aygıtından diğer kurum ve bireylere aktarıldığını görmekteyiz. Her sorumluluk gibi can ve mal güvenliğini sağlamak, salt devletin sorumluluğu olamaz. Bunun herkesin sorumluluğu olması gerekmektedir. Ancak devlet tüm vatandaşlara eşit mesafede durması gereken bir tüzel varlık olarak bu sorumluluğu icraata dönüştürmelidir. 6 Şubat depremlerinde devletin sorumluluk almakta ve sorumluluklarını yerine getirmekte gecikmesi ile sorumluluğun diğer kurumlara ve bireylere devredildiğini gösterdik. Sorumluluk üstlenmenin gecikmesi nedeniyle ortaya çıkan olumsuz etkinin sorumluluk devri ile görünmez hale geldiğini ve normalleştiğini de görmekteyiz.

'Aydınlanmış insanlık' algısı bütün insanların bir ve eşit olduğu varsayımına dayanmaktadır (Haslam ve Loughnan, 2014). Ancak tarihsel süreç içerisinde sosyal kategorilere dayalı eşitsizliklerin ve ayrımcılığın her daim var olduğu bilinmektedir. Avantajlı konumda olan gruplar sahip oldukları gücü ellerinde tutmak için eşitsizlikleri meşrulaştıran politikalar oluşturmakta ve bu politikaları söylemler vasıtasıyla sürdürebilmektedirler. Örneğin, iktidar sahip olduğu gücü elinde tutmak için patriarkal sistemi söylemler vasıtasıyla yüzyıllar boyunca sürdürmüş ve kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin devamlılığını sağlamıştır. Genel olarak, farklı ülkelerde çıkarılan yasalar daha çok erkeklerin lehine olacak şekilde düzenlenmiştir (Pratto ve Walker, 2004). Türkiye'de çıkarılan imar affı yasasının da benzer bir mekanizmaya hizmet ettiği ve egemen kesimin istek, ihtiyaç ve ihtiraslarını gerçekleştirirken kırılgan ve dezavantajlı kesimin depremle mağdur olmasına sebebiyet verdiği ileri sürülebilir.

İnsan-teknoloji-doğa arasındaki ilişkinin yeniden şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, deprem bağlamında, insanın doğaya hükmettiği değil doğa ile barışık olduğu ve teknoloji destekli bir sosyal politika geliştirilmesi elzemdir (Erbil ve Özen-Aytemur, 2023; Özbilgin ve Erbil, 2023b). Bunun için de kesimler arası eşitsizlikleri ve güç dengesizliklerini ortadan kaldıracak sosyal politikaların, inşaat teknolojilerinin ve denetim kurallarının yeniden şekillendirilmesi gerekmektedir. Can ve mal kaybının önlenmesi için her kesime eşit mesafede duran veya egemen çıkarı değil, can ve mal güvenliğini farklılıkları ve çeşitliliği gözeterek koruyan bir sisteme geçilmelidir. Jeolog Naci Görür (2023) "depreme dirençli kentler talep edelim" demektedir. Tüm canlıların var olma hakkını savunan, dayanışmacı ve örgütlü hareketlere ihtiyaç olduğunu da belirtmemiz gerekir.

6 Şubat depremleri, afetlerin topyekûn sosyal hakikatler olduğunu bir kez daha göstermiştir. Afetlerin bireysel, örgütsel, ulusal ve hatta uluslararası etkileri vardır ve bu etkiler iç içe geçmiştir. Bu nedenle, etkin sosyal politikalar ve afet yönetimi için depremleri ve diğer afetlerin etkilerini katmanlı, ilişkisel ve bütüncül olarak anlamak önem arz etmektedir. Bu çalışma da depremleri topyekûn bir hakikat olarak anlama girişimidir. Ancak bir kısıtı da not düşmek istiyoruz: Topyekûn sosyal bir hakikat olarak depremin gelecek depremlere yönelik önlemlerin

alınmasını ve sistemin geliştirilmesini talep eden bir hareketi tetiklemesi beklenir ama sorumluluğun bireye devredildiği, kurtarıcı bekleyen, kaderci bir kültürde bu dönüşüm ne kadar mümkündür? Yine de aklın karamsarlığına rağmen iradenin umuduyla aşağıdaki önerileri sunmaktayız.

Çalışmamızın sonucunda kapsayıcı, adil ve sürdürülebilir sosyal politikalar ve afet yönetimi için birtakım önerilerde bulunmaktayız. Önerilerimizi, matruşkaya benzeyen sorumluluk halkaları olarak kurguladık. Halkanın en dışında uluslararası bir sorumluluk olduğunu düşünmekteyiz. Deprem ile ilgili sosyal politikaların şekillendirilmesinde istifade edilen baskın söylemlerin yetersizliğinin ve evrensel bilgi birikiminin depremlerin tespiti ve etkin yönetiminde yerel bilgi birikiminden daha gelişmiş olduğunun kabul edilmesini ve afet önlem ve imar reformu gibi çalışmalarda daha başarılı bilimsel yaklaşımların örnek alınmasını önermekteyiz.

Sorumluluk halkasının ikinci katmanında devlet ve kamu kurumları yer almaktadır. Devlet, afetlerin önlenmesinde icra ve meşrulaştırma mekanizmalarına sahiptir. İnşaat, jeoloji, mimarlık ve sosyal bilim dallarının imar yasalarının ve kontrollerinin şekillendirilmesinde beraber çalışması ve devlet ve kamu kurumları tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Devlet ve kamu kurumları ise bilimsel yöntemler kullanan denetim birimlerinin güç ayrımını sağlamalıdır. Farklı meslek odaları, denetim kurumları ve bilimsel kurumlar, deprem ve imar denetimi konusunda politik manipülasyona maruz kalmadan bağımsız şekilde karar verebilmelidir ve bu kararların yanıtlanabilir nitelikte ve yolsuzluktan uzak olması kritiktir. Bu katmanda, devletin, kamunun, siyasi partilerin, meslek odalarının, denetim kurumlarının, yasal düzenlemelerin, bilim temelli, adil ve sürdürülebilir kurumsallaşma süreçlerinin yeniden inşası icap etmektedir. Depremler, topyekûn bir sosyal hakikat olarak kurumsal düzeyde lider-takipçi ilişkilerini sorgulamayı gerekli kılmaktadır. Liderliğin toksik ilişkiler üstüne kurulmuş olabileceği üstüne düşünmemiz gerekir (Mergen ve Özbilgin, 2021). Bitmiş vd. (2018) afet yönetiminde dönüştürücü liderliğin önemini vurgulamaktadır. Afet yönetiminin ve sosyal politikaların adil ve kapsayıcı olabilmesi için, bu süreçlerde yer alan işçilere karşı da benzer yönetsel yaklaşımın sergilenmesi gerekmektedir. Liderlerin dönüşümcülüğü ve kapsayıcılığı bu açıdan önemlidir. Afet yönetimi için salt ulusal degil, yerel koordinasyon olanakları da yaratılmalıdır. Mikro-bireysel düzeydeki inisiyatiflerin koordine edilmesi de liderliğin konusu olmalıdır. Bu amaçla her bölgede bilim temelli hareket edebilen, kapsayıcı ve profesyonel sorumlular yetiştirilmelidir. Zira, bizim önerimizdeki gibi her sosyal düzeyden ve kesimden aktörleri afet yönetimine dahil edebilmek için liderlik ve profesyonel yaklaşım gerekmektedir (Mannakkara vd., 2014).

İkinci katmanda bilgi akışının sağlanması ve dezenformasyonun önlenmesi şeklinde iki öneri daha sunmaktayız. 6 Şubat depremleri sürecinde, siyasi otoritenin Twitter'ı ve TikTok'u engelleme girişimi ve interneti politik kaygılarla yavaşlatması insanların organize olabilme çabalarını ne yazık ki sekteye uğratmıştır (Diken, 2023). Engellemeler yerine, sosyal medyadaki dezenformasyonun önüne geçilmesi için afetlere yönelik çoğulcu ve demokratik

ilkeleri esas alan medya kanalları oluşturulabilir. Deprem zamanında koordinasyonun sağlanarak vatandaşa doğru ve tarafsız bilginin sunulacağı bir platform tasarlanabilir. Kaufhold vd. (2019), afet sonrası sosyal medyada oluşan kamuoyunun otoritenin afete verdiği yanıtları yönlendirdiğini belirtmektedirler. Dolayısıyla, sosyal medyadaki dezenformasyon içeren paylaşımlar, otoritenin etkinliğini zayıflatabilir. Bu tür zafiyetlerin aşılması için bağımsız basın ve yayın organlarına özellikle afet dönemlerinde ihtiyaç olmaktadır (Öztürkcan vd., 2022).

Üçüncü katmanda ise bireysel sorumluluk yer almaktadır. Bireysel farkındalığın artırılmasını, deprem sırasında bireyin kendisini ve diğer canlıları korumasına yönelik davranışların geliştirilmesini, yardımlaşma ve deprem arama ve kurtarma gibi deprem bölgesindeki bir ülkede ihtiyaç duyulan becerilerin okullarda öğretilmesini önermekteyiz. Afetlerde tüm kurumlar etkin çalışsalar dahi bireysel ve yerel dayanışma önemli ve iyileştirici bir etki göstermektedir (Igwe vd., 2020). Bireysel sorumluluklardan bir diğeri de depremden etkilenen tüm kesimlerden bireylerin yeniden sosyal hayata kazandırılması için gösterilecek şefkat, anlayış ve kapsayıcı yaklaşımdır.

Dünya ve Türkiye tarihi pek çok trajik felaketi içermektedir. Şahit olduğumuz 6 Şubat depremleri bunlardan sonuncusudur. İnsan ölümlerini istatistikleştirerek felaketlerin büyüklüğüne karar verme yaklaşımını benimsemediğimizi makaleyi sonlandırırken ifade etmek isteriz. Bir insanın ya da insan haricindeki canlının hayatını kaybetmiş olması dahi herhangi bir afeti trajikleştirmeye yeterlidir. Can kayıpları olmasa da, doğanın tahrip olması, ekolojinin zarar görmesi ya da tüm canlıların birlikte olmasını olumsuz yönde etkileyecek herhangi bir etkisinin olması da afetleri yeterince trajik kılar. 6 Şubat depremleri üstüne bu makaleyi yazmamızdaki motivasyon, afetleri topyekûn sosyal bir hakikat olarak görmemizi olanaklı kılacak söylemlerin bir anda kendini göstermesinden gelmektedir. Temennimiz her şeyden önce bu yaşanan depremlerden çıkarılan derslerin sosyal politikaların dönüşümüne ve kurumsal reformlara ışık tutmasıdır.

Kaynakça

Acker, J. (1992). Gendering organizational theory. *Classics of organizational theory*, *6*, 450-459.

AFAD (2023). *Kahramanmaraş'ta Meydana Gelen Depremler Hk. - 34. Basın Bülteni.* (Erişim Tarihi: 22 Şubat 2023).

Afet Otizm Dayanışma Ağı (2023). *Afet Otizm Dayanışma Ağından Çağrı*. https://afetotizm.com/ (Erişim Tarihi: 16 Şubat 2023).

Akalın, M. (2018). Kente karşı işlenen suçların faili imar afları. *İksad Yayınları*.

Akarca, A. T., & Tansel, A. (2016). Voter reaction to government incompetence and corruption related to the 1999 earthquakes in Turkey. *Journal of Economic Studies*, *43*(2), 309-335.

Alerji ile Yaşam Derneği [@alerjiileyasamdernegi]. (2023, Şubat 14). *Sevgili @makarna_lutfen_com ihtiyaç sahibi ailelerimize yardımda bulunacak ve gönderimini sağlayacak* [Video]. Instagram. https://www.instagram.com/p/CooneDIuaxj/?hl=en

Alerjiylebuyuyorum [@alerjiylebuyuyorum]. (2023, Şubat 9). *Süt alerjisi olan çocukların tüketmek zorunda olduğu tıbbi mamalara deprem bölgesinde ihtiyaç var. Zaman zaman paylaşanlar oluyor, ama çoğu da henüz sesini duyurup bize ulaşamıyor.* [Video]. Instagram. https://www.instagram.com/p/Coa6cXlPn1k/?hl=en

Altaylı, F. [@fatihaltayli]. (2023, Şubat 16). *Asrın felaketi değil asrın sorumsuzluğu. Asrın liyakatsizliği. Kahramanmaraş'taki bir apartmanda Bu kolonu beton değil taşla dolduran kader mi sizce. Ya denetlemeyen yazgı mı* [Resim ekli] [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/fatihaltayli/status/1626324598517112836?cxt=HHwWiIC9geLm7pEtAAAA

Ambraseys, N. N. (1989). Temporary seismic quiescence: SE Turkey. *Geophysical Journal International, 96*(2), 311-331.

Ambraseys, N., & Bilham, R. (2011). Corruption kills. *Nature* 469(7329), 153-155. https://doi.org/10.1038/469153a

Anadolu Ajansı (2018). *Deprem şehitleri mezarları başında anıldı*. https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/deprem-sehitleri-mezarlari-basinda-anildi-/2 (Erişim Tarihi: 03 Mart 2023).

Anbarci, N., Escaleras, M., & Register, C. (2005). Earthquake fatalities: The interaction of nature and political economy. *Journal of Public economics, 89*, 1907-1933.

Antonini, F. (2019). Pessimism of the intellect, optimism of the will: Gramsci's political thought in the last miscellaneous notebooks. *Rethinking Marxism, 31*(1), 42-57.

Arlı, A. (2005). Cumhuriyet döneminde Türkiye'de şehirleşme ve gecekondu araştırmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (6), 283-352.

Averill, J. R., & Sundararajan, L. (2005). Hope as rhetoric: Cultural narratives of wishing and coping. *Interdisciplinary perspectives on hope*, 133-165.

Ay, D., & Penpecioğlu, M. (2022). Dönüşümsüzlük ve beklemek: Devlet öncülüğündeki kentsel dönüşümün kurumsal darboğazları ve güvencesiz mekanları. *İDEALKENT, 13*(35), 6-39.

Babacan, E. (2021). Hegemony and privileges: reproduction of Islamism in Turkey. In Babacan, E., Kutun, M., Pınar, E. & Yilmaz, Z. (Eds) *Regime Change in Turkey: Neoliberal Authoritarianism, Islamism and Hegemony* (pp. 123-142). Routledge.

Ballard, B. (2020). *Charting the rise of the disaster economy*. https://www.worldfinance.com/special-reports/charting-the-rise-of-the-disaster-economy (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Barello, S., Falcó-Pegueroles, A., Rosa, D., Tolotti, A., Graffigna, G., & Bonetti, L. (2020). The psychosocial impact of flu influenza pandemics on healthcare workers and lessons learnt for the COVID-19 emergency: a rapid review. *International Journal of Public Health, 65*(7), 1205-1216.

Baudrillard, J. (2019). Simulacra and simulations (1981). In *Crime and Media* (pp. 69-85). Routledge.

Bayraktar, Ç. (2023). *Deprem bölgesindeki gasplara dikkat çeken uzmanlar 'Önlem alınmazsa bedeli ağır olur' dedi*. https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/deprem-bolgesindeki-gasplara-dikkat-ceken-uzmanlar-onlem-alinmazsa-bedeli-agir-olur-dedi-2051225 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

BBC News Türkçe (2022). Tavşancıl: 17 Ağustos 1999 depreminde yıkılmayan yer https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-62570328 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

BBC News Türkçe (2023). Erzin: Hatay'ın ilçesinde neden tek bir ev bile yıkılmadı? https://www.bbc.com/turkce/articles/cydnj4v9614o (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Birgün (2023a). *'İmar barışı' ile devlet 26 milyar lira kazandı.* https://www.birgun.net/haber/imar-affi-verileri-depremin-vurdugu-10-ilde-294-bin-guvencesiz-konut-yasal-koruma-altina-alinmis-420964 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Birgün (2023b). *'İmar affi verileri: Depremin vurduğu 10 ilde 294 bin güvencesiz konut yasal koruma altına alınmış!'.* https://www.birgun.net/haber/imar-affi-verileri-depremin-vurdugu-10-ilde-294-bin-guvencesiz-konut-yasal-koruma-altina-alinmis-420964 (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023).

Birgün TV (2023, Şubat 9). *"Kader diye geçiştirilemez!" Erdoğan'ın 20 yıl önceki deprem konuşması ortaya çıktı…* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=GxG9xAepXvg

Biricik, A. S., & Korkmaz, H. (2013). Kahramanmaraş'ın depremselliği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (3), 53-82.

Bitmiş, M. G., Ergeneli, A., & Oktay, F. (2018). Dönüşümcü liderliğin duygusal bağlılık üzerindeki etkisinde işgören sessizliğinin rolü: Afet ve acil durum yönetimi işgörenleri üzerine bir çalışma. *Akdeniz İİBF Dergisi*, *18*(37), 48-62.

Blust, K. (2023). *Mexican search-and-rescue dog dies during mission to Turkey*. https://fronterasdesk.org/content/1839081/mexican-search-and-rescue-dog-dies-during-mission-turkey#:~:text=Proteo%20died%20from%20the%20harsh,on%20an%20intense%20international%20mission (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Bora, T. (2011). Türk muhafazakarlığı ve inşaat şehveti: Büyük olsun bizim olsun. *Birikim, 270*, 15-18.

Bora, T. (2016). *İnşaat Ya Resulullah*. İletişim Yayınları.

Bowen, P. A., Edwards, P. J., & Cattell, K. (2012). Corruption in the South African construction industry: A thematic analysis of verbatim comments from survey participants. *Construction Management and Economics*, *30*(10), 885-901.

Brenner, N., & Theodore, N. (Eds.). (2002). *Spaces of neoliberalism: urban restructuring in Western Europe and North America*. Blackwell.

Buğra, A., & Savaşkan, O. (2015). Türkiye'de yeni kapitalizm. *İstanbul: İletişim Yayınları*.

Burke, K. (1969). *A grammar of motives* (Vol. 177). Univ of California Press.

Bursa.com (2023). *Gürsulu kadınlar çölyak hastası depremzedeler için erişte üretiyor.* https://www.bursa.com/haber/gursulu-kadinlar-colyak-hastasi-depremzedeler-icin-eriste-uretiyor-598779.html (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2023). *Doğal Afet Bölgesinde Alınan Önlemler Kapsamında Çalışma Hayatının Düzenlenmesine İlişkin Duyuru*. https://www.csgb.gov.tr/duyurular/dogal-afet-bolgesinde-alinan-onlemler-kapsaminda-calisma-hayatinin-duzenlenmesine-iliskin-duyuru/ (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2023).

Canpolat, Ç. (2023). *Deprem sonrası büyük göç: 400 bin kişi İzmir'e gelebilir!* https://www.oncusehir.com/deprem-sonrasi-buyuk-goc-400-bin-kisi-izmir-e-gelebilir/88927/ (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Çelik, Ö. (1999). *Bugün Susmak.* https://www.yenisafak.com/yazarlar/omer-celik/bugun-susmak-43517 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2018). *İmar Barışı Bilgilendirme Broşürü.* https://webdosya.csb.gov.tr/db/imarbarisi/icerikler/brosur-20180603111057.pdf (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Chan, A. P., & Owusu, E. K. (2017). Corruption forms in the construction industry: Literature review. *Journal of Construction Engineering and Management*, *143*(8), 04017057.

Chanlat, J. F. (2020). La catastrophe sanitaire actuelle: Un fait social total. *Le Libellio d'AEGIS*, *16*(7), 3-30.

Cheek, W., & Chmutina, K. (2022). 'Building back better' is neoliberal post-disaster reconstruction. *Disasters*, *46*(3), 589-609.

Choudhury, M. U. I., & Emdad Haque, C. (2018). Interpretations of resilience and change and the catalytic roles of media: a case of Canadian daily newspaper discourse on natural disasters. *Environmental management*, *61*, 236-248.

Çiçek Palabıyık, D. (2023). *Deprem bölgesinde 100 milyon ton enkaz çıkması bekleniyor*. https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/deprem-bolgesinde-100-milyon-ton-enkaz-cikmasi-bekleniyor/2822800 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Cihangir-Çamur, K., & Korkmaz, C. (2021). İnşaat odaklı ekonomide kentsel dönüşüm mevzuatının dönüşümü, pratiği ve planlama ilke-esasları çatışması: Mahkeme kararlarında Ankara örneği. *Journal of Planning/Planlama*, *31*(1), 95-107.

CNNTürk, (2014). *Deprem nedeniyle 72 bin kişi Van'dan göç etti.* https://www.cnnturk.com/turkiye/2011-depremi-van-nufusunu-azaltti (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

CPI (2022). *Corruption Perceptions Index. Transparency International.* https://www.transparency.org/en/cpi/2022 (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Cumhuriyet (2023a). *Erdoğan 'değil' demişti: Depreme hazırlıklı olmak mümkün müydü?*. https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/erdogan-degil-demisti-depreme-hazirlikli-olmak-mumkun-muydu-2051099 (Erişim Tarihi: 16 Şubat 2023).

Cumhuriyet (2023b). *Kahramanmaraş merkezli büyük deprem... Alevi örgütlerinden ortak açıklama: Yardımlarımızı engellemeyin.* https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/kahramanmaras-merkezli-buyuk-deprem-alevi-orgutlerinden-ortak-aciklama-yardimlarimizi-engellemeyin-2049242 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

De Jong, M., Henry, W. P., & Stansbury, N. (2009). Eliminating corruption in our engineering/construction industry. *Leadership and Management in Engineering*, *9*(3), 105-111.

Demirbaş, M., & Aydin, R. (2020). 21. Yüzyılın en büyük tehdidi: Küresel iklim değişikliği. *Ecological Life Sciences*, *15*(4), 163-179.

Demirer, Y. (2023). *Depremin eşitsizliği, eşitsizliğin depremi*. Evrensel. https://www.evrensel.net/yazi/92459/depremin-esitsizligi-esitsizligin-depremi (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Demoulin, S., Leyens, J. P., Paladino, M. P., Rodriguez-Torres, R., Rodriguez-Perez, A., & Dovidio, J. (2004). Dimensions of "uniquely" and "non-uniquely" human emotions. *Cognition and emotion*, *18*(1), 71-96.

Devranoglu, N. (2023). *Earthquake could cost Turkey up to $84 billion - business group.* https://www.reuters.com/world/middle-east/earthquake-could-cost-turkey-up-84-bln-business-group-2023-02-13/ (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Diken, (2023). *Twitter kısıtlaması infial yarattı: İnsanları göz göre göre öldürüyorsunuz.* https://www.diken.com.tr/twitter-kisitlamasi-infial-yaratti-insanlari-goz-gore-gore-olduruyorsunuz/ (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023).

Dilmaç, A. (2016). *Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetlerinin Avrupa Birliği yaklaşımı 2002-2015* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Dizer, M. (1983). *Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi Tarihçesi.* Cumhuriyet Döneminde Astronomi Çalışmaları Sempozyumu, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Dünya Sağlık Örgütü (2023). *Statement – Türkiye/Syria earthquakes*. https://www.who.int/europe/news/item/14-02-2023-statement-turkiye-and-syria-earthquakes# (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Elmasoğlu, Ö. (2023). *Hatay'da yıkılmayan tek ilçe: Erzin Belediye Başkanı Ökkeş Elmasoğlu bir bir anlattı*. https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/hatayda-yikilmayan-tek-ilce-erzin-belediye-baskani-okkes-elmasoglu-bir-bir-anlatti-2050699 (Erişim tarihi: 17 Şubat 2023).

Erbil, C. (2023). Normalleştirme mekanları olarak işletmeler: Mültecilerin enformel sektöre dahil olmasında etiketlemenin dinamiği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, *58*(1), 413-437.

Erbil, C., & Özbilgin, M. (2023). Worker silence in a turbulent neoliberal context: the case of mass privatisation of sugar factories in Turkey. *Human Resource Management Journal.* https://www.researchgate.net/publication/369370533_Worker_silence_in_a_turbulent_neoliberal_context_the_case_of_mass_privatisation_of_sugar_factories_in_Turkey#fullTextFileContent

Erbil, C., & Özen-Aytemur, J. (2023). Ekoloji ve emek: Yönetsel yaklaşımlar ve öneriler. In Hekimler, B., & Cengiz, A. A. (Eds.), *Emeğin Hallerine Dair*. Yeni İnsan Yayınevi.

Erel, A. [@ardaerel]. (2023, Şubat 12). *Ülkemizde yabancıları istemiyor olabilirsiniz, bizlere yük olduklarını, kültürümüze uymadıklarını düşünüyor* [Fotoğraf]. Instagram. https://www.instagram.com/p/CokzVb2oCB7/?igshid=OTJlNzQ0NWM%3D

Ergin, T. E., de la Combe, L. B., Margaglio, G., Matera, S., Yalçıner, Z., Kaçar, O., & Kaçar, A. (2021). *İstanbul deprem senaryosu iş dünyası hazırlık raporu.* TÜRKONFED ve TÜSİAD.

Erman, A., De Vries Robbé, S. A., Fabian Thies, S., Kabir, K., & Maruo, M. (2021). *Gender dimensions of disaster risk and resilience: Existing evidence*. World Bank

Escaleras, M., Anbarci, N., & Register, C. A. (2007). Public sector corruption and major earthquakes: A potentially deadly interaction. *Public Choice, 132*, 209-230.

Euronews (2023). *Devlet Bahçeli'den deprem bölgesi için yardım toplayan Ahbap derneğine tepki*. https://tr.euronews.com/2023/02/14/devlet-bahceliden-deprem-bolgesi-icin-yardim-toplayan-ahbap-dernegine-tepki (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Evrensel (2023a). *İsrail yardım ekibi, "Güvenlik tehdidi istihbaratı aldık" diyerek Türkiye'den ayrılma kararı aldı.* https://www.evrensel.net/haber/481975/israil-yardim-ekibi-guvenlik-tehdidi-istihbarati-aldik-diyerek-turkiyeden-ayrilma-karari-aldi (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Evrensel (2023b). *İmar affı süresinin uzatılması için yasa teklifi veren Destici tüm imar aflarına karşıymış*. https://www.evrensel.net/haber/482395/imar-affi-suresinin-uzatilmasi-icin-yasa-teklifi-veren-destici-tum-imar-aflarina-karsiymis (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Gazete Duvar (2023a). *Fatma Şahin'den deprem yorumu: Her şerde bir hayır var*. https://www.gazeteduvar.com.tr/fatma-sahinden-deprem-yorumu-her-serde-bir-hayir-var-haber-1603041 (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2023).

Gazete Duvar (2023b). *Meral Akşener: Erdoğan'ı kapsayıcılığa davet ediyorum*. https://www.gazeteduvar.com.tr/meral-aksener-yangin-sondurmek-icin-buradayiz-mal-kacirmak-icin-degil-haber-1602640 (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023).

Gazete Kolektif (2023). *Ahmet Hakan: Olumsuzluklar az aslında, sadece can sıkıcı oldukları için bize fazla geliyor.* https://www.gazetekolektif.com/ahmet-hakan-olumsuzluklar-az-aslinda-sadece-can-sikici-olduklari-icin-bize-fazla-geliyor/ (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Gökdül, A., & Yaman, M. (2020). Yerel yönetimlerde kent planlaması anlayışının dönüşüm evrelerine bir örnek: Kütahya kenti (1923-1960), *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 29*(1), 35-65.

Gorta, A. (2013). Research A tool for building corruption resistance. In P. Larmour & N. Wolanin (Eds.), *Corruption and anti-corruption* (pp. 11–29). Canberra: ANU Press.

Görür, N. [@nacigorur]. (2023, 18 Şubat). *maları bırakalım. Deprem gerçeğini kabul edelim ve deprem dirençli kentler talep edelim. Bunu tüm siyasilerden talep edelim ve yasal yollardan sesimizi duyuralım. Tek yol budur. Tekrar başımız sağolsun* [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/nacigorur/status/1626869722326114307?s=61&t=IrOGSHO_uH9pmn4bXRlzow

Greenhalgh, T., Ozbilgin, M., & Contandriopoulos, D. (2021). Orthodoxy, illusio, and playing the scientific game: a Bourdieusian analysis of infection control science in the COVID-19 pandemic. *Wellcome Open Research*, 6, 126, 1-32. doi: 10.12688/wellcomeopenres.16855.3.

Greenhalgh, T., Ozbilgin, M., & Tomlinson, D. (2022). How COVID-19 spreads: narratives, counter narratives, and social dramas. *British Medical Journal*, 378.

Gün, S. (1999). *Çivi bile oynamadı.* https://www.milliyet.com.tr/pembenar/civi-bile-oynamadi-5240395 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Günaydın, A. (2023). *Ekonomistler kamu bankalarının devlete bağışını yorumladı: Sağ cepten alıp sola cebe koydular*. https://www.indyturk.com/node/610641/ekonomi%CC%87/ekonomistler-kamu-bankalar%C4%B1n%C4%B1n-devlete-ba%C4%9F%C4%B1%C5%9F%C4%B1n%C4%B1-yorumlad%C4%B1-sa%C4%9F-cepten-al%C4%B1p-sola (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Gunduz, M., & Önder, O. (2013). Corruption and internal fraud in the Turkish construction industry. *Science and engineering ethics*, *19*, 505-528.

Haber Sol (2023). *Malatya'da deprem sonrası bakımevinden çıkarılan hastalar soğukta bekletiliyor* https://haber.sol.org.tr/haber/malatyada-deprem-sonrasi-bakimevinden-cikarilan-hastalar-sogukta-bekletiliyor-364831 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Habertürk (2014). *Kontroller yapılmıştı, iş kazası işin fıtratında var.* https://www.haberturk.com/gundem/haber/948299-kontroller-yapilmisti-is-kazasi-isin-fitratinda-var (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2023).

Habertürk (2019). *İmar barışı tanıtım filmi.* https://www.haberturk.com/video/haber/izle/imar-barisi-tanitim-filmi/599731 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Hamel, C., Michaud, A., Thuku, M., Skidmore, B., Stevens, A., Nussbaumer-Streit, B., & Garritty, C. (2021). Defining rapid reviews: a systematic scoping review and thematic analysis of definitions and defining characteristics of rapid reviews. *Journal of Clinical Epidemiology*, *129*, 74-85.

Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, *10*, 252-264.

Haslam, N., & Loughnan, S. (2014). Dehumanization and infrahumanization. *Annual review of psychology*, *65*(1), 399-423.

Hayrullahoğlu, B. (2022). Türkiye'de deprem harcamalarının finansmanı amacıyla yürürlüğe konulan vergilerin incelenmesiİ. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *9*(1), 102-120.

Haytap (2023). *Turkey Animal Rescue Teams Overwhelmed After Earthquake*. https://www.haytap.org/tr/turkey-animal-rescue-teams-overwhelmed-after-earthquake (Erişim Tarihi: 16 Şubat 2023).

Hosseini, M. R., Martek, I., Banihashemi, S., Chan, A. P., Darko, A., & Tahmasebi, M. (2020). Distinguishing characteristics of corruption risks in Iranian construction projects: A weighted correlation network analysis. *Science and Engineering Ethics*, *26*, 205-231.

Huda, M., Sudrajat, A., Muhamat, R., Mat Teh, K. S., & Jalal, B. (2019). Strengthening divine values for self-regulation in religiosity: insights from Tawakkul (trust in God). *International Journal of Ethics and Systems*, *35*(3), 323-344.

Hürriyet (2023a). *Tribünden istifa sloganlarının atılması sorumsuzluk ve şuursuzluktur.* https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bahceli-tribunden-istifa-sloganlarinin-atilmasi-sorumsuzluk-ve-suursuzluktur-42225897 (Erişim Tarihi: 03 Mart 2023).

Hürriyet (2023b). *28 bin depremzede çölyaklı için mobil destek.* https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/28-bin-depremzede-colyakli-icin-mobil-destek-42220265 (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Igwe, P. A., Ochinanwata, C., Ochinanwata, N., Adeyeye, J. O., Ikpor, I. M., Nwakpu, S. E., Egbo, O. P., Onyishi, I. E., Vincent, O., Nwekpa, K. C., Nwakpu, K. O, Adeoye, A. A., Odika, P. O., Fakah, H., Ogunnaike, O. O., & Umemezia, E. I. (2020). Solidarity and social behaviour: how did this help communities to manage COVID-19 pandemic?. *International Journal of Sociology and Social Policy*, *40*(9/10), 1183-1200.

İleri Haber (2023). *Depremden etkilenen Pütürge'nin Alevi köylerinde hasar tespitini depremzedeler yaptı* https://ilerihaber.org/icerik/depremden-etkilenen-puturgenin-

alevi-koylerinde-hasar-tespitini-depremzedeler-yapti-108994.html (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Independent Türkçe (2021a). *Fukuşima'daki 7,3'lük depremde can kaybı olmadı, 160 kişi yaralandı.* https://www.indyturk.com/node/316576/d%C3%BCnya/fuku%C5%9Fimadaki-73l%C3%BCk-depremde-can-kayb%C4%B1-olmad%C4%B1-160-ki%C5%9Fi-yaraland%C4%B1 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Independent Türkçe (2021b). *Soylu: Büyük bir sınavla karşı karşıyaydık, Allah bizi bu sınavda birbirimize mahcup etmedi***.** https://www.indyturk.com/node/404826/siyaset/soylu-b%C3%BCy%C3%BCk-bir-s%C4%B1navla-kar%C5%9F%C4%B1-kar%C5%9F%C4%B1yayd%C4%B1k-allah-bizi-bu-s%C4%B1navda-birbirimize (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2023).

İRAP (2020). *Kahramanmaraş İl Afet Risk Azaltma Planı. AFAD ve Kahramanmaraş Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü.* https://kahramanmaras.afad.gov.tr/kurumlar/kahramanmaras.afad/e-kutuphane/IL-PLANLARI/KAHRAMANMARAS%CC%A7-IL-AFET-RISK-AZALTMA-PLANI2022.pdf (Erişim tarihi: 17 Şubat 2023).

Jamali, D. (2014). CSR in developing countries through an institutional lens. In *Corporate social responsibility and sustainability: Emerging trends in developing economies* (Vol. 8, pp. 21-44). Emerald Group Publishing Limited.

Jebbar, A. (2022). Images of hope and despair among Moroccan diasporic enclaves featured in Zakia Khairhoum's the end of my dangerous secret. *International Journal of Multidisciplinary Research and Explorer (IJMRE), 2*(6), 31-35.

Jin, Y., Liu, B. F., & Austin, L. L. (2014). Examining the role of social media in effective crisis management: The effects of crisis origin, information form, and source on publics' crisis responses. *Communication research, 41*(1), 74-94.

Kadetz, P., & Mock, N. B. (2018). Problematizing vulnerability: Unpacking gender, intersectionality, and the normative disaster paradigm. Zakour, M.J., Kadetz, P., & Mock, N. B. (Eds.) *Creating Katrina, Rebuilding Resilience: Lessons from New Orleans on Vulnerability and Resiliency* (pp. 215-230). Butterworth-Heinemann.

Kalkan, N. (2023). *Türkiye'de deprem mültecileri de vurdu: Cenazeler kamyon kasalarında götürülüyor*. https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiyede-deprem-multecileri-de-vurdu-cenazeler-kamyon-kasalarinda-goturuluyor-haber-1602591 (Erişim Tarihi: 22 Şubat 2023).

Kamaşak, R., Özbilgin, M. F., & Yavuz, M. (2019). Understanding intersectional analyses. *Research on Social Issues in Management on Pushing Understanding of Diversity in Organizations, Oxford University Press, Oxford*.

Kaos GL (2023a). *Maraşlı trans kadın depremzede Ece: Sana güçleri yetiyor* https://kaosgl.org/haber/olulere-saygi-yasayanlara-sayginin-gostergesidir (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Kaos GL (2023b). *Ölülere saygı yaşayanlara saygının göstergesidir*. https://kaosgl.org/haber/olulere-saygi-yasayanlara-sayginin-gostergesidir (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Kaos GL (2023c). *Lubunya Deprem Dayanışması: Yalnız değilsin lubunya!.* https://kaosgl.org/haber/lubunya-deprem-dayanismasi-yalniz-degilsin-lubunya (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023).

Kasparoğlu, M., & Suri, L. (2019). İmar barışı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, *2*(1), 47-60.

Kaufhold, M. A., Gizikis, A., Reuter, C., Habdank, M., & Grinko, M. (2019). Avoiding chaotic use of social media before, during, and after emergencies: Design and evaluation of citizens' guidelines. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, *27*(3), 198-213.

Keddie, P. (2023). *'I thought I was going to die': Turkey quake survivors' ordeal*. https://www.aljazeera.com/news/2023/2/15/i-thought-i-was-going-to-die-turks-share-their-survival-story (Erişim Tarihi: 16 Şubat 2023).

Keefer, P., Neumayer, E., & Plümper, T. (2011). Earthquake propensity and the politics of mortality prevention. *World development*, *39*(9), 1530-1541.

Kelman, A., & Hruschka, J. (1973). The role of motility and aerotaxis in the selective increase of avirulent bacteria in still broth cultures of Pseudomonas solanacearum. *Microbiology*, *76*(1), 177-188.

Kenny, C. (2007). Construction, corruption, and developing countries. *World Bank Policy Research Working Paper*, (4271).

Kıray, M. (2003). *Kentleşme yazıları.* Bağlam Yayıncılık.

Kızılkoyun, F. (2023). *AFAD kapılarını Hürriyet'e açtı... Hiçbir yardımı geri çevirmiyoruz.* https://www.hurriyet.com.tr/gundem/afad-kapilarini-hurriyete-acti-hicbir-yardimi-geri-cevirmiyoruz-42217724 (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023).

Kobal, G., & Sarı, İ. (2023). *Yeni binalar neden dayanıklı değil? Deprem kültürümüz neden oluşmadı? 'Bir şey olmaz ağabeycilik en büyük sorunlardan biri'.* https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yeni-binalar-neden-dayanikli-degil-deprem-kulturumuz-neden-olusmadi-bir-sey-olmaz-agabeycilik-en-buyuk-sorunlardan-biri-42218287 (Erişim Tarihi: 16 Şubat 2023).

Kucukgocmen, A. (2023). *Antakya businesses empty their shops to avoid looters*. https://www.reuters.com/world/middle-east/business-owners-turkeys-antakya-empty-their-shops-avoid-looters-2023-02-12/ (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2023).

Küskü, F., Aracı, Ö., & Özbilgin, M. F. (2021). What happens to diversity at work in the context of a toxic triangle? Accounting for the gap between discourses and practices of diversity management. *Human Resource Management Journal*, *31*(2), 553-574.

Küskü, F., Aracı, O., Tanriverdi, V., & Özbilgin, M. F. (2022). Beyond the three monkeys of workforce diversity: Who hears, sees, and speaks up?. *Frontiers in Psychology*, *13*, 879862.

Letsch, C. (2023). *An act of God caused the earthquake in Turkey – murderous corruption caused so many deaths* https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/feb/15/earthquake-turkey-corruption-buildings-collapse (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Leyens J-P, Rodriguez-Torres R, Rodriguez-Perez A, Gaunt R, Paladino M P., Vaes, J., & Demoulin, S. (2001). Psychological essentialism and the differential attribution of uniquely human emotions to ingroups and outgroups. *European Journal of Social Psychology*, *31*(4), 395-411.

Lucero, E., Trounstine, J., Connolly, J. M., & Klofstad, C. (2022). A matter of life or death: How racial representation shapes compliance with city disaster preparedness orders. *Journal of Urban Affairs*, *44*(8), 1168-1185.

Mannakkara, S., Wilkinson, S., & Francis, T. R. (2014). Build Back Better" principles for reconstruction. *Encyclopedia of Earthquake Engineering; Beer, M., Kougioumtzoglou, IA, Patelli, E., Au, S.-K., Eds*, 1-12.

Mashali, B. (2012). Analyzing the relationship between perceived grand corruption and petty corruption in developing countries: Case study of Iran. *International Review of Administrative Sciences, 78*(4), 775–787.

Mauss, M. (1925/2002). *The gift: The form and reason for exchange in archaic societies*. Routledge.

Meier, K. J., O'Toole Jr, L. J., & Hicklin, A. (2010). I've seen fire and I've seen rain: Public management and performance after a natural disaster. *Administration & Society*, *41*(8), 979-1003.

Mergen, A., & Ozbilgin, M. F. (2021). Understanding the followers of toxic leaders: Toxic illusio and personal uncertainty. *International Journal of Management Reviews*, *23*(1), 45-63.

Milliyet (2023). *Hijyenik Ped İhtiyacı da Var.* https://www.milliyet.com.tr/gundem/hijyenik-ped-ihtiyaci-da-var-6903227 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Mroz, G., Papoutsi, C., & Greenhalgh, T. (2021). 'From disaster, miracles are wrought': A narrative analysis of UK media depictions of remote GP consulting in the COVID-19 pandemic using Burke's pentad. *Medical Humanities*, 47(3), 292-301.

Munir, K. A. (2020). Challenging institutional theory's critical credentials. *Organization Theory, 1(*1). 1-10. https://doi.org/10.1177/2631787719887975

Munir, K., Ergene, T., Tunaligil, V., & Erol, N. (2004). A window of opportunity for the transformation of national mental health policy in Turkey following two major earthquakes. *Harvard Review of Psychiatry*, *12*(4), 238-251.

Nordin, R. M., Takim, R., & Nawawi, A. H. (2013). Behavioural factors of corruption in the construction industry. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *105*, 64-74.

NTV (2019). *Fuat Oktay: Tüm tedbirler alındı. Panik gerektirecek bir durum yok.* https://www.ntv.com.tr/turkiye/fuat-oktay-tum-tedbirler-alindi-panik-gerektirecek-bir-durum-yok,w0Cbu_PX-ECLuC9khJfL-Q (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

NTV (2023). *Hasar tespit çalışmalarında son durum: Yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı bina sayısı 118 bin.* https://www.ntv.com.tr/turkiye/hasar-tespit-calismalarinda-son-durumyikik-acil-yikilacak-ve-agir-hasarli-bina-sayisi-118-bin,lO_vWoWYlkyITkWr4SlQ3A (Erişim Tarihi: 22 Şubat 2023).

Oda TV (2023a). *Depremin 8. gününde yeni mucizeler... Umut bitmedi*. https://www.odatv4.com/guncel/depremin-8-gununde-yeni-mucizeler-umut-bitmedi-270482 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Oda TV (2023b). *1999 yılı deprem manşetleri... 24 yılda hiçbir şeyin değişmediğinin delili* https://www.odatv4.com/guncel/1999-yili-deprem-mansetleri-24-yilda-hicbir-seyin-degismediginin-delili-270271 (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Oda TV (2023c). *Depremin kayıp çocukları.* https://www.odatv4.com/guncel/depremin-kayip-cocuklari--270570 (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Onedio (2020). *Elazığ Valisi Kaldırım'ı Bakan Soylu'ya Söylediği Söz Mikrofona Yakalandı: 'Kamuoyunda Algı Çok İyi*'. https://onedio.com/haber/kamuoyunda-algi-cok-iyi-diyen-elazig-valisi-sosyal-medyanin-gundeminde-895501 (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Onedio (2023). *Fatih Altaylı Paylaştı: Devletin Yaptığı Bina Çöktü, Yanında Ciner'in Yaptığı Binada Çatlak Bile Yok* https://onedio.com/haber/fatih-altayli-paylasti-devletin-yaptigi-bina-coktu-yaninda-ciner-in-yaptigi-binada-catlak-bile-yok-1127068 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Opotow, S. (1990). Moral exclusion and injustice: An introduction. *Journal of Social Issues, 46*(1), 1-20.

Özbilgin, M. & Erbil, C. (2021b). Social Movements and Wellbeing in Organizations from Multilevel and Intersectional Perspectives: The case of the #blacklivesmatter Movement In *Wall, T., Cooper, S.C. and Brough, P. (eds) The SAGE Handbook of Organisational Wellbeing*, SAGE.

Özbilgin, M. & Erbil, C. (2023b). Robot emeği ve insan-doğa-teknoloji ilişkisinde robot emeğine yeni bir yaklaşım. Hekimler, B., & Cengiz, A.A. (Eds.) *Emeğin Hallerine Dair* içinde. Yeni İnsan Yayınevi.

Özbilgin, M. (2023). *Diversity*. Routledge.

Özbilgin, M., & Erbil, C. (2019). Yönetim çalışmaları alanındaki kısır yöntem ikilemlerini dışaçekimsel ve geçmişsel yaklaşım ve eleştirel gerçekçilikle yöntem yelpazesine dönüştürmek. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*, 3(1), 1-24.

Özbilgin, M., & Erbil, C. (2021a). Post-hümanist inovasyon: Gig ekonomi özelinde moto kuryeli teslimat sektörü örneklemi. *Sosyal Mucit Academic Review, 2*(1), 22-41.

Özbilgin, M., & Erbil, C. (2023a). Insight into Equality, Diversity, and Inclusion. In Küçükaltan, B. (Ed) *Contemporary Approaches in Equality, Diversity and Inclusion: Strategic and Technological Perspectives*. Emerald Publishing.

Özbilgin, M., Erbil, C., Soytemel, E., & Periac, F. (2022). How can progressive rap help humanize management scholarship? An exploration of progressive rap in Britain, France and Turkey in order to humanize management scholarship with abductive approach, critical realism, and engaged scholarship. Bouville, G. and Yousfi, H. (Der.) *Les dimensions oubliées de la gestion Mélanges en l'honneur de Jean-François Chanlat* içinde, Québec: Presses de l'Université Laval.

Özdemir, M. Z. D. (2005). Türkiye'de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış. *Planlama, 31*, 20-25.

Özdemir, S., Kaya, S., & Alan, M. (2023). *Belediye binası yıkıldı, AB mevzuatına göre yapılan binanın camları bile kırılmadı.* https://www.dha.com.tr/foto-galeri/belediye-binasi-yikildi-ab-mevzuatina-gore-yapilan-binanin-camlari-bile-kirilmadi-2205777/1 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Öztürkcan, S., Kasap, N., Arın, İ., & Saygın, Y. (2022). Reflections of Social Support on Twitter: The Case of the Soma Mine Disaster. *40th EBES Conference.*

Parker, L. R., Monteith, M. J., & South, S. C. (2020). Dehumanization, prejudice, and social policy beliefs concerning people with developmental disabilities. *Group Processes & Intergroup Relations*, *23*(2), 262-284.

Pehlivan, F. (2023). *İnşaat sektörü değişmedikçe bu acılar bitmez.* https://yetkinreport.com/2023/02/12/insaat-sektoru-degismedikce-bu-acilar-bitmez/ (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Pehlül, O. (2023). *Adıyaman'da depremde zarar gören evlerdeki eşyaları yağmalayan 2 kişi tutuklandı.* https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/adiyamanda-depremde-zarar-goren-evlerdeki-esyalari-yagmalayan-2-kisi-tutuklandi/2815561 (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Peker, A. E., & Şanlı, İ. (2022). Deprem ve göç ilişkisi: 24 Ocak 2020 Elazığ deprem örneği. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6*(1), 125-154.

Polanyi, K. (1944/2001). *The great transformation*. Beacon Press.

Pratto, F., & Walker, A. (2004). The bases of gendered power. In Eagly, H., Beall, E., & Sternberg, J. (Eds.), *The psychology of gender* (pp. 242–268). Guilford Press.

Robinson, G., Leonard, J., & Whittington, T. (2021). *Future of Construction. A Global Forecast for Construction to 2030.* London, UK: Oxford Economics.

Sansür, L. (2023). *Sağlık meslek örgütleri: Enkaz altında hipotermiden ölenler var*. https://www.sozcu.com.tr/2023/saglik/ttbden-deprem-aciklamasi-enkaz-altinda-hipotermiden-olenler-var-7585265/ (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Saymadi, A. (2023). *Deprem bile sınıfsal vuruyor!*. https://www.gazeteduvar.com.tr/deprem-bile-sinifsal-vuruyor-haber-1604537 (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2023).

Sen, S., & Sharma, A. (2021). Role of public policy in disaster risk reduction: A review. *Disaster Resilience and Sustainability*, 21-48.

Şenol, C. (2020). Türkiye'de Meydana Gelen Büyük Depremlerin Yerleşme ve Demografik Yapı Üzerindeki Etkileri (1927-2020). *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, (4), 620-644.

Shan, M., Le, Y., Yiu, K. T., Chan, A. P., & Hu, Y. (2017). Investigating the underlying factors of corruption in the public construction sector: Evidence from China. *Science and engineering ethics*, *23*, 1643-1666.

Simon, H. A. (1972). Theories of bounded rationality. In C. B. McGuire & R. Radner (Eds.), *Decision and organization* (pp. 161–176). Elsevier.

Skocpol, T., & Amenta, E. (1986). States and social policies. *Annual Review of Sociology*, *12*(1), 131-157.

Sönmez, M. (2011). Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanlı deprem hasar riski analizi: Zeytinburnu (İstanbul) örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, (56), 11-22.

Stivers, C. (2007). "So poor and so black": Hurricane Katrina, public administration, and the issue of race. *Public administration review*, *67*, 48-56.

Südaş, İ. (2004). Effects of Marmara Earthquake of August 17, 1999 on Population and Settlement: Case of Gölcük (Kocaeli). *Aegean Geographical Journal, 13*, 73-91.

Süerdem, A. (2013). Yes my name is Ahmet, but please don't target me. Islamic marketing: Marketing Islam^{TM}?. *Marketing Theory*, *13*(4), 485-495.

t24 (2023a). *Olanlar oldu, bunlar hep kader planında olan şeyler*. https://t24.com.tr/haber/kahramanmaras-a-giden-cumhurbaskani-erdogan-deprem-icin-yine-kader-plani-dedi,1090738 (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2023).

t24 (2023b) *Soylu'nun depremden on gün önce "nerede bu devlet? sözünü söyletmedik" demesi gündem oldu!* https://t24.com.tr/video/soylu-nun-depremden-on-gun-once-nerede-bu-devlet-sozunu-soyletmedik-demesi-gundem-oldu,52402 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge: CUP archive.

TBMM (2018a). *Türkiye Büyük Millet Meclisi 26. Dönem 3. Yasama Yılı 98. Birleşim Genel Kurul Tutanağı*. https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?Id=1f5202ab-af47-430c-9d71-0185ceac6557 (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

TBMM, (2018b). *3 Mayıs 2018 Plan ve Bütçe Komisyonu Konuşma Tutanağı.* tbmm.gov.tr/milletvekili/UyeKomisyonKonusmaTutanakDetay?tutanakId=21990 (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

Tierney, K., & Oliver-Smith, A. (2012). Social dimensions of disaster recovery. *International Journal of Mass Emergencies & Disasters*, *30*(2), 123-146.

Tricco, A. C., Antony, J., Zarin, W., Strifler, L., Ghassemi, M., Ivory, J., Perrier, L., Hutton, B., Moher., D., & Straus, S. E. (2015). A scoping review of rapid review methods. *BMC Medicine*, *13*(1), 1-15.

TTB (2023). *TTB Deprem Bülteni #7: Bulaşıcı Hastalıklar Açısından En Riskli Dönemdeyiz, Önlemler Bir An Önce Alınmalı*. https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=3e2db60a-abcf-11ed-9a7d-94c3131533bf (Erişim tarihi: 17 Şubat 2023).

Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-cat- egorization theory.* Basil Blackwell.

TVD (2023). *Depremzede insanlara ve hayvanlara destek listesi* https://haberler.tvd.org.tr/2023/02/06/depremzede-insanlara-ve-hayvanlara-destek-listesi/ (Erişim Tarihi: 18 Şubat 2023).

UN Women Türkiye (2023). https://www.instagram.com/p/Cor0yYpodfr/?igshid=OTJlNzQ0NWM%3D (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Ürekli, F. (2010). Osmanlı döneminde İstanbul'da meydana gelen afetlere ilişkin literatür. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (16), 101-130.

Uyar, S. (2023). *Diyanet'in ardından YÖK'ten de deprem bölgesinde 'manevi destek' adımı*. https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/diyanetin-ardindan-yokten-de-deprem-bolgesinde-manevi-destek-adimi-2052211 (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Wang, C., Liu, H., Sing, M.C.P. and Wu, J. (2022). Pre-construction duration of public-private partnership projects: evidence from China. *Engineering, Construction and Architectural Management,* Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. https://doi.org/10.1108/ECAM-06-2022-0544

Xu, J., Lu, Y., & Penning-Rowsell, E. C. (Eds.). (2021). *Earthquake Disasters: Prevention and Reconstruction*. Routledge.

Yalvaç, F., & Joseph, J. (2019). Understanding populist politics in Turkey: A hegemonic depth approach. *Review of International Studies*, *45*(5), 786-804.

Yeşil Gazete (2023). *Mucize kurtuluşlar, depremin dördüncü gününde endişeli bekleyişlere umut oluyor*. https://yesilgazete.org/mucize-kurtuluslar-depremin-dorduncu-gununde-endiseli-bekleyislere-umut-oluyor/ (Erişim Tarihi: 17 Şubat 2023).

Yeşilbağ, M. (2016). Hegemonyanın harcı: AKP döneminde inşaata dayalı birikim rejimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 71*(2), 599-626.

Yousuf, M., Bukhari, S. K., Bhat, G. R., & Ali, A. (2020). Understanding and managing earthquake hazard visa viz disaster mitigation strategies in Kashmir valley, NW Himalaya. *Progress in Disaster Science*, *5*, 100064.

Zencirci, G. (2020). Markets of Islam: Performative charity and the Muslim middle classes in Turkey. *Journal of Cultural Economy*, *13*(5), 610-625.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar eşit oranda katkıda bulunmuştur.
Destek ve Teşekkür Beyanı: Makalemizin yazım sürecinde değerli görüş ve yorumlarından dolayı Prof. Dr. Hanife Aliefendioğlu'na, Prof. Dr. Mine Karataş-Özcan'a ve Prof. Dr. Selcen Öztürkcan-Özdinç'e teşekkürlerimizi sunarız.
Çatışma Beyanı: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını deklare etmektedir.
Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.
Bu makale benzerlik tespit yazılımlarıyla taranmıştır.